กสศ

สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

รายงานฉบับพิเศษ

ถอดรหัสผลประเมิน PISA 2025

สู่การพัฒนาคุณภาพ และความเสมอภาคทางการเรียนรู้

เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2569 องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้เผยแพร่ผลการประเมินโครงการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment: PISA) ซึ่งเป็นการประเมินสมรรถนะของเด็กอายุ 15 ปี ในทุกรอบ 3 - 4 ปี ในด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การอ่าน และด้านพิเศษที่เรียกว่า “Innovative Domain” ซึ่งเป็นการประเมินทักษะการคิดระดับสูงและสมรรถนะแห่งศตวรรษที่ 21 นอกเหนือจากวิชาหลักทั้งสามด้าน ซึ่งหัวข้อของด้านนี้จะเปลี่ยนไปในแต่ละรอบการประเมิน โดยในการประเมินสมรรถนะภายใต้โครงการ PISA มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพของระบบการศึกษาของประเทศต่างๆ ในการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีสมรรถนะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง โดย PISA มุ่งเน้นการประเมินสมรรถนะของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้ความรู้และทักษะในชีวิตจริงเป็นสำคัญ ผลคะแนน PISA จึงสะท้อนทุนความรู้ (Knowledge capital) ของประเทศ คือระดับทักษะทางปัญญาของกำลังแรงงานในอนาคต ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาว และงานวิจัยด้านทุนความรู้ชี้ว่าคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนมีความสำคัญมากกว่าจำนวนปีที่อยู่ในระบบการศึกษาเพียงอย่างเดียว

สำหรับการประเมิน PISA 2025[1] ที่ได้ดำเนินการประเมินเมื่อปี พ.ศ. 2568 และเผยแพร่ผลเมื่อเดือนกันยายน 2569 ที่ผ่านมานั้น มีผู้เรียนกว่า 760,000 คน จาก 91 ประเทศ/เขตเศรษฐกิจ เข้าร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างในการประเมิน โดย OECD ได้กำหนดให้ด้านวิทยาศาสตร์เป็นด้านการประเมินหลัก ซึ่งมุ่งเน้นการประเมินสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับการนำความรู้และความสามารถด้านวิทยาศาสตร์มาใช้ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การอธิบายปรากฏการณ์ในเชิงวิทยาศาสตร์ การประเมินและออกแบบกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และการตีความข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ในเชิงวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ OECD ยังได้พัฒนาด้านการประเมินพิเศษ (Innovative Domain) ที่เรียกว่า “การเรียนรู้ในโลกดิจิทัล (Learning in the Digital World)” ที่มุ่งวัดสมรรถนะของผู้เรียนในการแก้ปัญหาเชิงคำนวณ (Computational Problem Solving) ที่ต้องอาศัยการวางแผนและการคิดอย่างเป็นระบบในการแก้ปัญหาที่มีความซับซ้อน รวมทั้งวัดกระบวนการกำกับตนเองเพื่อการเรียนรู้ (Self-regulated Learning) ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถติดตามและตรวจทานการเรียนรู้ของตัวเองได้ ซึ่งทั้ง 2 สมรรถนะต่างเป็นสมรรถนะที่มีความสำคัญยิ่งในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและ AI เยาวชนที่กำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่จึงจำเป็นต้องมีทักษะที่ช่วยให้สามารถเรียนรู้ ปรับตัว และแก้ปัญหาใหม่ๆ ที่ไม่เคยพบมาก่อนได้

1 ผลการประเมิน PISA 2025 จาก OECD (2026), PISA 2025 Results (Volume I): Future-Ready Students, PISA, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/73451bc5-en.

อย่างไรก็ตาม PISA 2025 ไม่ได้เป็นเพียงแค่การประเมินที่สะท้อนคะแนน อันดับ หรือระดับสมรรถนะที่ได้จากการทำข้อสอบเท่านั้น แต่มุ่งสะท้อน “นักเรียนที่มีสมรรถนะ (Competent Learners)” แบบองค์รวม ที่ไม่ได้เกิดหรือสร้างได้แค่จากปัจจัยในฝั่งผู้เรียน แต่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเป็นธรรม (Safe and Fair Learning Environment) รวมถึงครอบครัวและโรงเรียนที่สนับสนุน (Supportive families and schools) ด้วย[2] ซึ่งในการประเมิน PISA 2025 OECD ได้จัดให้มีแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากผู้เรียนและผู้บริหารโรงเรียนในมิติต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย

**ในรายงานพิเศษฉบับนี้ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)
โดยสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (วสศ.)**

**จะนำเสนอข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ผลการประเมิน PISA 2025
และนัยต่อทิศทางความเหลื่อมล้ำและการพัฒนาระบบการศึกษาไทย
พร้อมทั้งข้อเสนอเชิงนโยบาย เพื่อการพัฒนาคุณภาพและลดความเหลื่อมล้ำ
ทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ ที่จะช่วยให้ประเทศไทยและเยาวชนไทยมีทุนมนุษย์
ทักษะ และสมรรถนะที่พร้อมรับมือและจัดการการเปลี่ยนแปลง
ทั้งที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้**

2 อ้างอิง PISA 2025’s Multidimensional Framework for Competent Learners ของ OECD

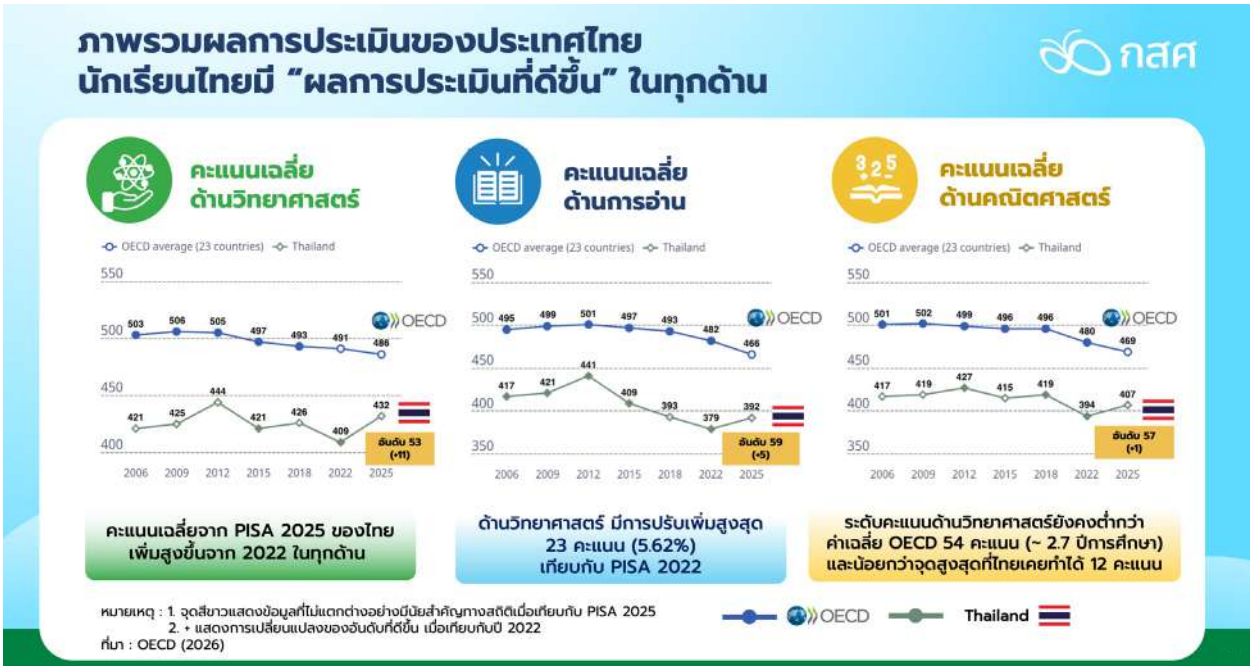
1. PISA 2025 : ข้อมูลบอกอะไรกับเราบ้าง?

ภาพรวมผลการประเมิน PISA 2025 ของไทย

จากผลการประเมิน PISA 2025 ของประเทศไทย พบว่านักเรียนไทยสามารถทำคะแนนได้สูงขึ้นในทุกด้านเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2565 (PISA 2022) โดยด้านที่มีคะแนนเพิ่มขึ้นสูงสุดได้แก่ ด้านวิทยาศาสตร์ที่คะแนนปรับเพิ่มขึ้นเป็น 432 จาก 409 คะแนน (เพิ่มขึ้น 23 คะแนน หรือร้อยละ 5.62) ขณะที่ด้านการอ่านและคณิตศาสตร์เพิ่มขึ้นด้านละ 13 คะแนน (ร้อยละ 3.43 และ 3.3 ตามลำดับ)

ขณะที่ในด้านอันดับ พบว่าประเทศไทยมีอันดับผลการประเมินที่ดีขึ้นในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านวิทยาศาสตร์ที่มีอันดับดีขึ้น 11 อันดับ จากอันดับที่ 64 เมื่อการประเมิน PISA 2022 เป็นอันดับที่ 53 จากทั้งหมด 91 ประเทศและเขตเศรษฐกิจ

แผนภาพที่ 1 แสดงผลการประเมิน PISA 2025 ของประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของประเทศไทยกับกลุ่มประเทศ OECD พบว่ายังคงมีช่องว่างในระดับคะแนนอย่างมีนัยสำคัญ อาทิ ด้านวิทยาศาสตร์ ที่นักเรียนไทยยังคงทำคะแนนได้น้อยกว่านักเรียนในกลุ่มประเทศ OECD โดยเฉลี่ยประมาณ 54 คะแนน ซึ่งเทียบเคียงได้กับผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เด็กอายุ 15 ปีเรียนได้ใน 2.7 ปีการศึกษา[3]

นอกจากนี้ หากเปรียบเทียบกับผลการประเมินย้อนหลังในรอบ 20 ปี ตั้งแต่ปี 2006 - 2025 บ่งชี้ว่าประเทศไทยเคยสามารถทำคะแนนได้สูงกว่าระดับคะแนนปัจจุบัน โดยเฉพาะในปี 2012 ที่ประเทศไทยเคยทำคะแนนเฉลี่ยด้านวิทยาศาสตร์ได้สูงถึง 444 คะแนน

ดังนั้น ผลการประเมินในปีนี้ที่ดีขึ้นจาก PISA 2022 สอดคล้องกับการฟื้นฟูการเรียนรู้ (Learning Recovery) ที่เกิดขึ้นหลังผ่านพ้นช่วงที่เกิดการเรียนรู้ถดถอยจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 **แต่นักเรียนไทยยังคงมีทักษะและสมรรถนะที่ตามหลังกลุ่มประเทศ OECD และประเทศที่มีระบบการศึกษาสมรรถนะสูงอย่างมีนัยสำคัญ**

ทุนมนุษย์ไทยที่ยังไม่พร้อมและไม่ทันโลก

คุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการประเมิน PISA คือความสามารถในการตีความและแปลงผลคะแนนให้เป็น “ระดับสมรรถนะ (Competency Levels)” ที่สามารถสะท้อนระดับความสามารถของนักเรียนในการนำทักษะและความรู้ในด้านนั้นๆ มาประยุกต์ใช้ในบริบทหรือสถานการณ์ที่นักเรียนพบเจอได้ในชีวิตจริง โดยสามารถแบ่งการจัดกลุ่มระดับสมรรถนะ ดังนี้

1. ต่ำกว่าระดับพื้นฐาน เป็นระดับที่แสดงว่าผู้เรียนมีสมรรถนะไม่ถึงระดับพื้นฐาน หรือช่วงคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์ระดับ 2 ซึ่งเป็นระดับขั้นต่ำสำหรับการดำรงชีวิตและการมีส่วนร่วมในสังคมยุคปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ระดับปานกลาง เป็นระดับที่แสดงว่าผู้เรียนมีสมรรถนะตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับปานกลาง ซึ่งครอบคลุมช่วงคะแนนตั้งแต่ระดับ 2 ถึงระดับ 4

3. ระดับสูง เป็นระดับที่แสดงว่าผู้เรียนมีสมรรถนะในระดับที่สูง ตั้งแต่ช่วงคะแนนระดับ 5 ขึ้นไป โดยสามารถนำทักษะและสมรรถนะมาประยุกต์ใช้ในระดับที่ซับซ้อนได้

3 อ้างอิงแนวทางการเปรียบเทียบผลต่างของคะแนนเป็นการเรียนรู้ที่นักเรียนได้รับใน 1 ปีการศึกษาของ OECD จากรายงาน PISA 2025 Results (Volume I) ซึ่งเทียบผลต่างคะแนน 20 คะแนนในด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และการอ่าน เท่ากับการเรียนรู้ที่นักเรียนอายุ 15 ปีได้รับใน 1 ปีการศึกษา

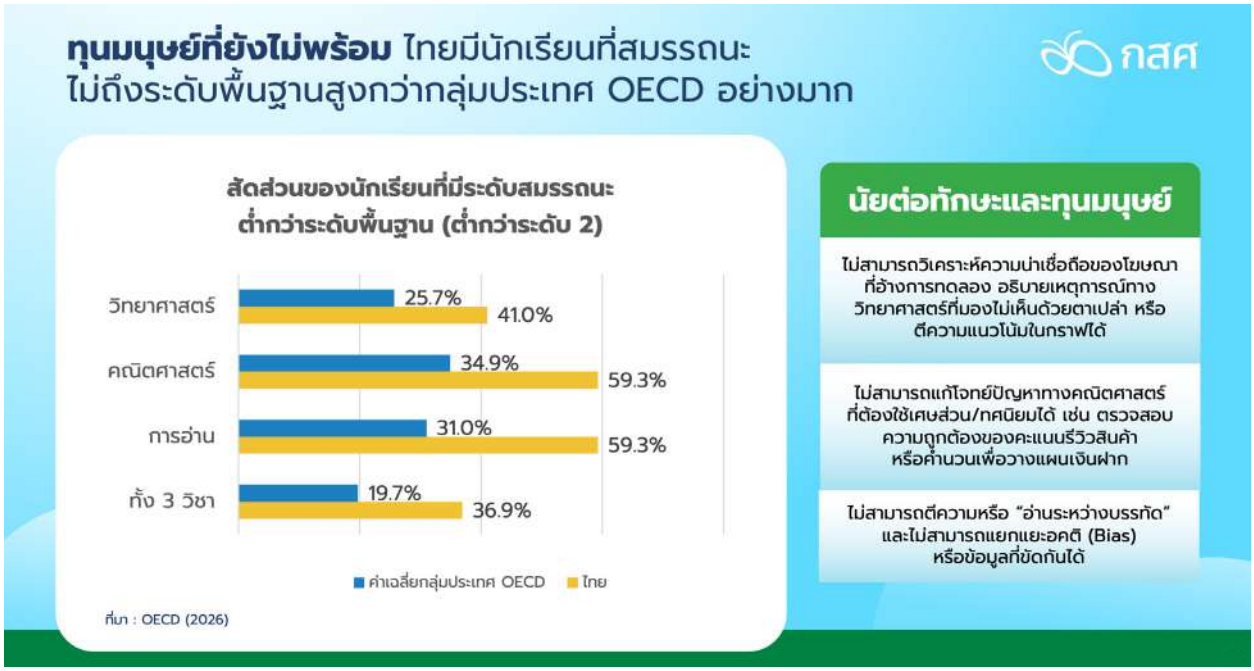
สำหรับประเทศไทย เมื่อพิจารณากลุ่มนักเรียนที่มีสมรรถนะไม่ถึงระดับพื้นฐาน (Low-performing students) พบว่ามีนักเรียนไทยประมาณร้อยละ 41 ที่มีสมรรถนะด้านวิทยาศาสตร์ไม่ถึงระดับพื้นฐาน สูงกว่าสัดส่วนนี้ในกลุ่มประเทศ OECD ที่โดยเฉลี่ยมีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 25.7 โดยนักเรียนในกลุ่มนี้ แม้จะสามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์ง่ายๆ เช่น การเดือดของน้ำหลังจากที่เปิดเตากาต้มน้ำ แต่ไม่สามารถอธิบายเหตุการณ์ทางวิทยาศาสตร์ที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่าได้ รวมทั้งไม่สามารถวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของโฆษณาที่อ้างการทดลอง หรือตีความแนวโน้มในกราฟได้ ซึ่งการขาดสมรรถนะพื้นฐานเหล่านี้ทำให้นักเรียนกลุ่มนี้อาจมีความเสี่ยงมากขึ้นที่จะตกเป็นเหยื่อของการหลอกลวงที่กล่าวอ้างการทดลองหรือหลักการทางวิทยาศาสตร์ หรือการใช้ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ในลักษณะที่บิดเบือน

ขณะที่ในด้านคณิตศาสตร์และด้านการอ่าน พบว่าสถานการณ์มีความน่าเป็นห่วงมากกว่าด้านวิทยาศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญ โดยในด้านคณิตศาสตร์ มีนักเรียนที่มีสมรรถนะไม่ถึงระดับพื้นฐานอยู่ที่ร้อยละ 59.3 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD ที่ร้อยละ 34.9 โดยนักเรียนกลุ่มนี้ แม้จะสามารถคำนวณและนำทักษะทางคณิตศาสตร์มาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างง่าย เช่น การแก้โจทย์ปัญหาที่มีเฉพาะจำนวนเต็มได้ แต่เด็กกลุ่มดังกล่าวจะไม่สามารถแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ที่ต้องใช้เศษส่วนหรือทศนิยมได้ เช่น ตรวจสอบความถูกต้องของคะแนนรีวิวสินค้า หรือคำนวณเพื่อวางแผนเงินฝาก ซึ่งทักษะเหล่านี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการใช้ชีวิตที่จำเป็นต้องอาศัยการคำนวณเพื่อตัดสินใจในด้านต่างๆ อาทิ การเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ หรือการวางแผนทางการเงิน ขณะที่ในด้านการอ่าน ผลการประเมินบ่งชี้ว่ามีนักเรียนที่มีสมรรถนะไม่ถึงระดับพื้นฐานในสัดส่วนเดียวกันที่ร้อยละ 59.3 ซึ่งเด็กกลุ่มนี้สามารถอ่านบทความและระบุข้อมูลในบทอ่านที่ตรงไปตรงมาและไม่ซับซ้อนได้ แต่จะไม่สามารถตีความหรือ “อ่านระหว่างบรรทัด” และไม่สามารถแยกแยะอคติ (Bias) หรือข้อมูลที่ขัดกันได้ ซึ่งการขาดสมรรถนะพื้นฐานเหล่านี้อาจเผชิญความท้าทายในการเลือกใช้ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่มีข้อมูลข่าวสารจำนวนมากจากแหล่งที่หลากหลายและมีความน่าเชื่อถือแตกต่างกัน

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกยังชี้ให้เห็นว่า มีนักเรียนมากกว่า 1 ใน 3 หรือร้อยละ 36.9 ที่มีระดับสมรรถนะไม่ถึงระดับพื้นฐานในทั้ง 3 ด้าน ซึ่งสูงกว่าสัดส่วนในกลุ่มประเทศ OECD ที่ร้อยละ 19.7 สะท้อนให้เห็นว่า

นักเรียนที่มีสมรรถนะไม่ถึงระดับพื้นฐานส่วนใหญ่ จะมีสมรรถนะไม่ถึงระดับพื้นฐานทั้ง 3 ด้าน โดยนักเรียนในกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่น่ากังวลมากที่สุด และต้องได้รับการสนับสนุนอย่างเร่งด่วน เพื่อพัฒนาและเสริมสมรรถนะ เพื่อป้องกันไม่ให้ช่องว่างในสมรรถนะอาจสะสมไปจนถึงระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจนยากเกินกว่าจะแก้ไข

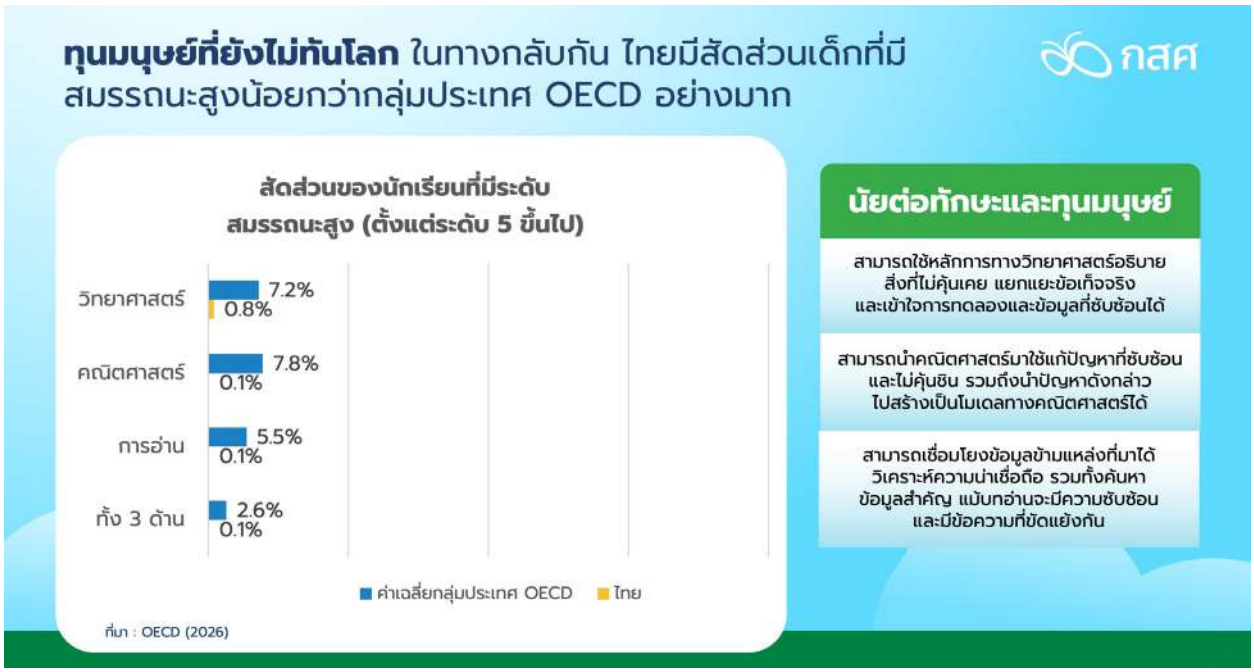
แผนภาพที่ 2 แสดงสัดส่วนของนักเรียนที่มีสมรรถนะต่ำกว่าระดับพื้นฐาน

ในทางกลับกัน หากพิจารณาในทางตรงกันข้าม กล่าวคือพิจารณาในกลุ่มนักเรียนที่มีสมรรถนะในระดับสูง (High-performing Students) พบว่าประเทศไทยมีนักเรียนที่มีสมรรถนะสูงและสามารถใช้ทักษะทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ หรือการอ่านที่มีความซับซ้อนสูงได้ ไม่ถึงร้อยละ 1 ขณะที่ในกลุ่มประเทศ OECD มีสัดส่วนนักเรียนในกลุ่มนี้โดยเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 5 - 7

ขณะที่หากพิจารณาในกลุ่มที่มีสมรรถนะสูงทั้ง 3 ด้าน พบว่ามีนักเรียนไทยที่มีสมรรถนะสูงทั้ง 3 ด้าน เพียงร้อยละ 0.1 เท่านั้น โดยค่าเฉลี่ยในกลุ่มประเทศ OECD อยู่ที่ร้อยละ 2.6 ซึ่งความต่างในสัดส่วนนักเรียนที่มีสมรรถนะสูงเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึง **“ความไม่เท่าทัน”** ของทุนมนุษย์ไทย ที่ยังคงตามหลังกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว อาจส่งผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยได้

แผนภาพที่ 3 แสดงสัดส่วนของนักเรียนที่มีสมรรถนะระดับสูง

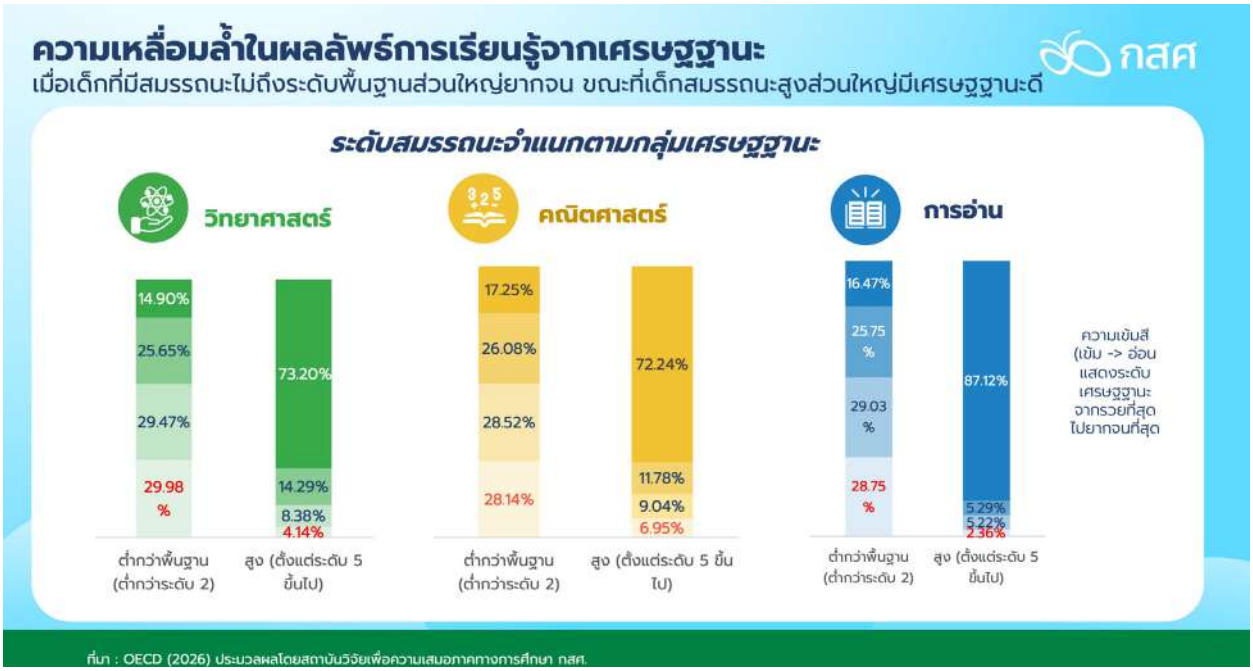

ความเหลื่อมล้ำในผลลัพธ์การเรียนรู้: “ผี” ที่ยังคงตามหลอกหลอนการศึกษาไทย

จากผลการวิเคราะห์ระดับสมรรถนะข้างต้น คำถามสำคัญจึงตามมาว่า แล้วนักเรียนที่มีสมรรถนะไม่ถึงระดับพื้นฐานที่ว่านี้ เป็นนักเรียนกลุ่มใด?

ผลการวิเคราะห์ PISA 2025 ชี้ไปที่ปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่มีแนวโน้มสัมพันธ์กับระดับสมรรถนะ ซึ่งได้แก่ **“ปัจจัยด้านเศรษฐฐานะ”** หรือสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของครัวเรือน (Economic, Social, and Cultural Status)

แผนภาพที่ 4 แสดงสัดส่วนของนักเรียนตามเศรษฐฐานะในแต่ละระดับสมรรถนะ

จากแผนภาพข้างต้น จะเห็นได้ว่าในทั้ง 3 ด้านของการประเมิน PISA เมื่อพิจารณาในกลุ่มนักเรียนที่มีสมรรถนะต่ำกว่าระดับพื้นฐาน พบว่ากลุ่มนักเรียนยากจนถือเป็นประชากรที่ครองส่วนแบ่งขนาดใหญ่ในกลุ่ม แต่แนวโน้มดังกล่าว “กลับตาลปัตร” เมื่อพิจารณาในกลุ่มนักเรียนที่มีระดับสมรรถนะสูง ซึ่งพบว่ามากกว่าร้อยละ 70 ของนักเรียนที่มีสมรรถนะในระดับสูงเป็นนักเรียนที่มาจากครัวเรือนที่มีฐานะร่ำรวยที่สุดของประเทศ ขณะที่มีสัดส่วนของนักเรียนกลุ่มที่ยากจนที่สุดเหลือเพียงร้อยละ 2 – 7 เท่านั้น สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในมิติผลลัพธ์การเรียนรู้ที่**นักเรียนในแต่ละกลุ่มเศรษฐฐานะมีโอกาสที่จะมีผลลัพธ์การเรียนรู้และสมรรถนะที่สูงได้ไม่เท่าเทียมกัน**

อย่างไรก็ตาม “ความเหลื่อมล้ำ” นี้ ไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้นในรอบการประเมิน PISA 2025 หรือรอบก่อนหน้านี้เท่านั้น แต่เป็นแนวโน้มที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน โดยหากวิเคราะห์แนวโน้มของช่องว่างในระดับคะแนนเฉลี่ย ระหว่างกลุ่มที่มาจากครัวเรือนที่ยากจนที่สุดร้อยละ 25 ของประเทศ (Quartile 1 หรือ Q1) กับกลุ่มที่มาจากครัวเรือนที่มีฐานะร่ำรวยร้อยละ 25 บนสุดของประเทศ (Quartile 4 หรือ Q4) พบว่า แม้ช่องว่างดังกล่าวในการประเมิน PISA 2025 จะลดลงเมื่อเทียบกับรอบการประเมิน PISA 2022 โดยลดลงประมาณ 11 คะแนน เนื่องจากคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนในกลุ่มยากจนเพิ่มขึ้นขึ้น 29.36 คะแนน ขณะที่นักเรียนในครัวเรือนที่รวยที่สุดทำคะแนนได้เพิ่มขึ้นเพียง 18.53 คะแนน

แต่หากพิจารณาแนวโน้มในภาพรวมในรอบทศวรรษที่ผ่านมา (2015 - 2025) พบว่าช่องว่างคะแนนดังกล่าวลดลงเพียง 2 คะแนน และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำที่ยังคงดำรงอยู่ หรือในอีกนัยหนึ่งคือ การปรับเพิ่มขึ้นของระดับคะแนนระหว่าง PISA 2022 - 2025 เป็นเพียงการปรับฐานและฟื้นฟูผลกระทบต่อสมรรถนะผู้เรียนที่เกิดในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เท่านั้น **แต่ยังไม่ส่งผลให้เกิดการลดลงของช่องว่างความเหลื่อมล้ำในผลลัพธ์การเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญแต่อย่างใด**

อนึ่ง การที่ประเทศใดประเทศหนึ่งจะเพิ่มคะแนนหรือรักษาคะแนนให้อยู่ในระดับสูงได้ ต้องให้ความสำคัญกับ “การยกระดับเด็กทุกคน” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักเรียนที่ยากจนหรือด้อยโอกาสที่มักถูกทิ้งไว้ข้างหลัง โดยมีตัวอย่างจากหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จจากการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาควบคู่กับการให้ความสำคัญกับการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเสมอภาค อาทิ ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งทำคะแนนด้านวิทยาศาสตร์ได้สูงเป็นอันดับ 5 ของโลก ขณะเดียวกันญี่ปุ่นก็ถือเป็นประเทศที่คะแนนมีความสัมพันธ์กับเศรษฐฐานะค่อนข้างต่ำ (ร้อยละ 7.6 ของความแตกต่างในคะแนนอธิบายได้ด้วยความต่างในเศรษฐฐานะ) เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD (ร้อยละ 11.4) ซึ่งมาจากการดำเนินนโยบายที่มุ่งเน้นความเสมอภาคอย่างเข้มข้นของประเทศญี่ปุ่น ทั้งระบบการหมุนเวียนครูภายในจังหวัดทุกรอบ 3 - 5 ปี (OECD, 2025)[4] เพื่อให้ครูที่มีคุณภาพได้ย้ายไปสอนตามพื้นที่ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง และการจัดสรรทรัพยากรที่มีการเติมเต็มงบประมาณจากรัฐบาลส่วนกลางให้กับเมืองหรือจังหวัดขนาดเล็กหรือขาดแคลนงบประมาณผ่านเงินอุดหนุนท้องถิ่น (Local Allocation Tax Grant) (UNESCO, 2026)[5] เพื่อให้โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่มีทรัพยากรจำกัดยังสามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพได้

สำหรับประเทศไทย จากการวิเคราะห์ข้อมูลบ่งชี้ว่า หากประเทศไทยต้องการที่จะยกระดับผลการประเมิน PISA 2025 ด้านวิทยาศาสตร์ ให้อยู่ในระดับเทียบเท่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD นอกจากต้องทำให้กลุ่มนักเรียนที่มีสมรรถนะไม่ถึงระดับพื้นฐานถึงระดับพื้นฐานแล้ว ยังต้องทำให้เด็กกลุ่มดังกล่าวมีคะแนนเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 34.06% หรืออีก 121.09 คะแนน ซึ่งเทียบเคียงได้กับการเรียนรู้ใน 6 ปีการศึกษา ดังนั้น **การสร้างและยกระดับการเรียนรู้ให้กับเด็กทุกคนอย่างเสมอภาคจึงเป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับคะแนน PISA ระดับสมรรถนะ และขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ**

---

4 อ้างอิงจาก OECD. (2025). TALIS 2024 Insights and Interpretations. OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/support-materials/2025/10/results-from-talis-2024_28fbde1d/WEB_TALIS2024_Insights_and_interpretations.pdf

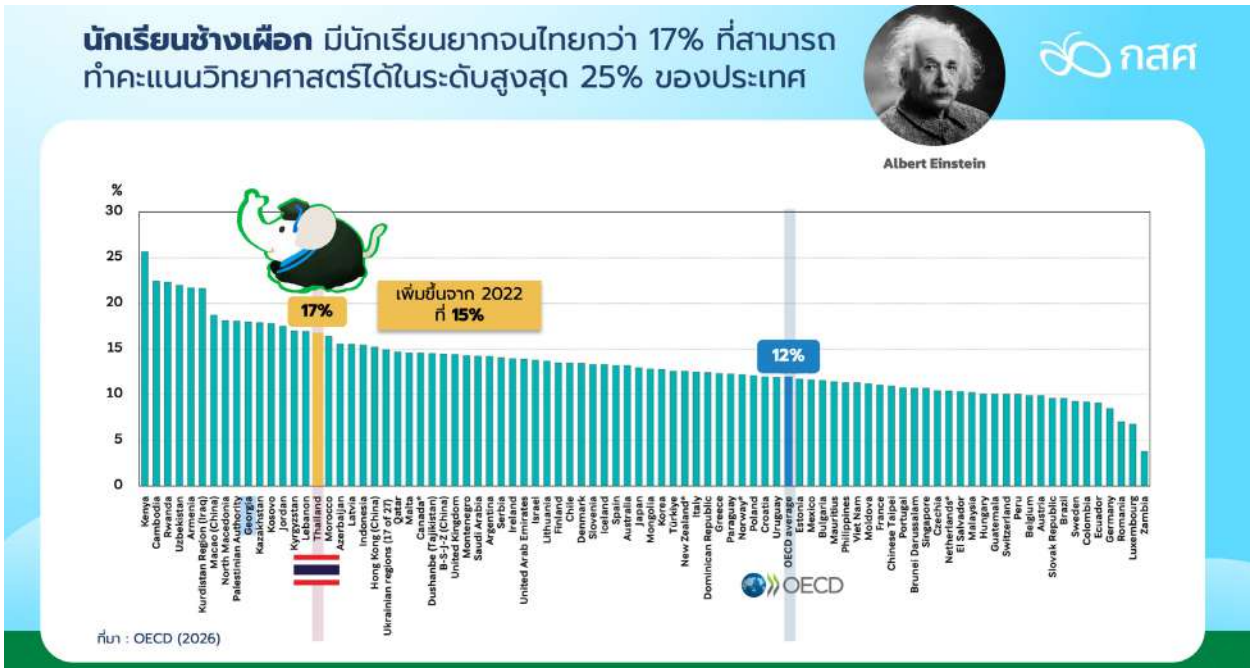
5 อ้างอิงจาก UNESCO. (2026). Japan: Financing for equity in primary and secondary education. Profiles Enhancing Education Reviews (PEER), Education Profiles. https://education-profiles.org/eastern-and-south-eastern-asia/japan/~financing-for-equity-in-primary-and-secondary-education

The Lost Einstein:
เมื่อไทยมีสัดส่วนนักเรียนช้างเผือกในระดับที่สูง

แม้ว่าผลการวิเคราะห์ข้างต้นจะชี้ให้เห็นว่า นักเรียนที่ทำคะแนนได้ดีมีแนวโน้มที่จะมาจากครัวเรือนที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ แต่หากพิจารณาเจาะลึกลงไปในกลุ่มนักเรียนที่ยากจนที่สุดร้อยละ 25 ล่างของประเทศ กลับพบว่า มีนักเรียนในกลุ่มที่ยากจนที่สุดนี้กว่าร้อยละ 17 ที่สามารถทำผลการประเมินในด้านวิทยาศาสตร์ได้สูงในระดับร้อยละ 25 บนสุดของประเทศ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า **“นักเรียนช้างเผือก (Academically Resilient Students)”**

ซึ่งสัดส่วนดังกล่าวสูงกว่าตัวเลขของไทยในปี 2022 ที่ร้อยละ 15 และสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD ในรอบการประเมิน PISA 2025 ที่ร้อยละ 12 สะท้อนให้เห็นถึง **“ศักยภาพที่ซ่อนอยู่”** ของนักเรียนยากจนไทย ที่ยังคง **“รอเปล่งแสง”** เมื่อได้รับโอกาสและการสนับสนุนที่เหมาะสมจนสามารถสำเร็จการศึกษาและประกอบอาชีพได้อย่างเต็มศักยภาพ

แผนภาพที่ 5 แสดงสัดส่วนของนักเรียนช้างเผือก

ประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาลำดับต่อมาคือ
เมื่อประเทศไทยมีนักเรียนช้างเผือกสูงถึงร้อยละ 17
คำถามสำคัญคือ “เศรษฐฐานะ” เป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของผู้เรียนในเส้นทางการเรียนรู้หรือไม่
หรือแท้จริงแล้ว ยังมีปัจจัยเชิงระบบอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อสมรรถนะของผู้เรียนที่มาจากครัวเรือนยากจน

คำตอบของคำถามนี้สามารถหาได้โดยนำ **“เด็กยากจนไทย”** ย้อนเวลาและจำลองพาพวกเขาไปเกิดและเติบโตในประเทศต่าง ๆ โดยที่ยังคงมีฐานะทางเศรษฐกิจในแบบครัวเรือนเด็กยากจนไทยอยู่ ผลจากการจำลอง ได้ผลว่า

สถานการณ์ ก. (สถานการณ์จริง): เด็กยากจนไทยที่อยู่ในระบบการศึกษาไทย สามารถทำคะแนน PISA ด้านวิทยาศาสตร์ได้โดยเฉลี่ย 417 คะแนน

สถานการณ์ ข. (สถานการณ์สมมติ): พาเด็กยากจนไทยไปเรียนในระบบการศึกษาของประเทศต่าง ๆ โดยยังคง “ความยากจนแบบครัวเรือนไทย” เอาไว้ พบผลที่น่าสนใจที่แปรผันไปตามระบบการศึกษาของแต่ละประเทศ กล่าวคือ หากเด็กเข้าเรียนในระบบการศึกษาของจีน จะสามารถทำคะแนนได้สูงถึง 554 คะแนน หรือหากเข้าเรียนในประเทศสิงคโปร์ ก็จะสามารถทำคะแนนได้สูงถึง 454 คะแนน

ผลการจำลองข้างต้นสะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า
“นักเรียนช้างเผือกสร้างได้” โดยระบบการศึกษามีบทบาทสำคัญยิ่ง
ต่อการดูแลและโอบรับความแตกต่างหลากหลายนี้
หากระบบการศึกษามีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเข้ากับ
ความต้องการของผู้เรียนได้ แม้จะเป็นผู้เรียนที่ยากจนแบบเดียวกับเด็กยากจนไทย
ก็สามารถมีผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ดีได้ไม่แพ้กัน

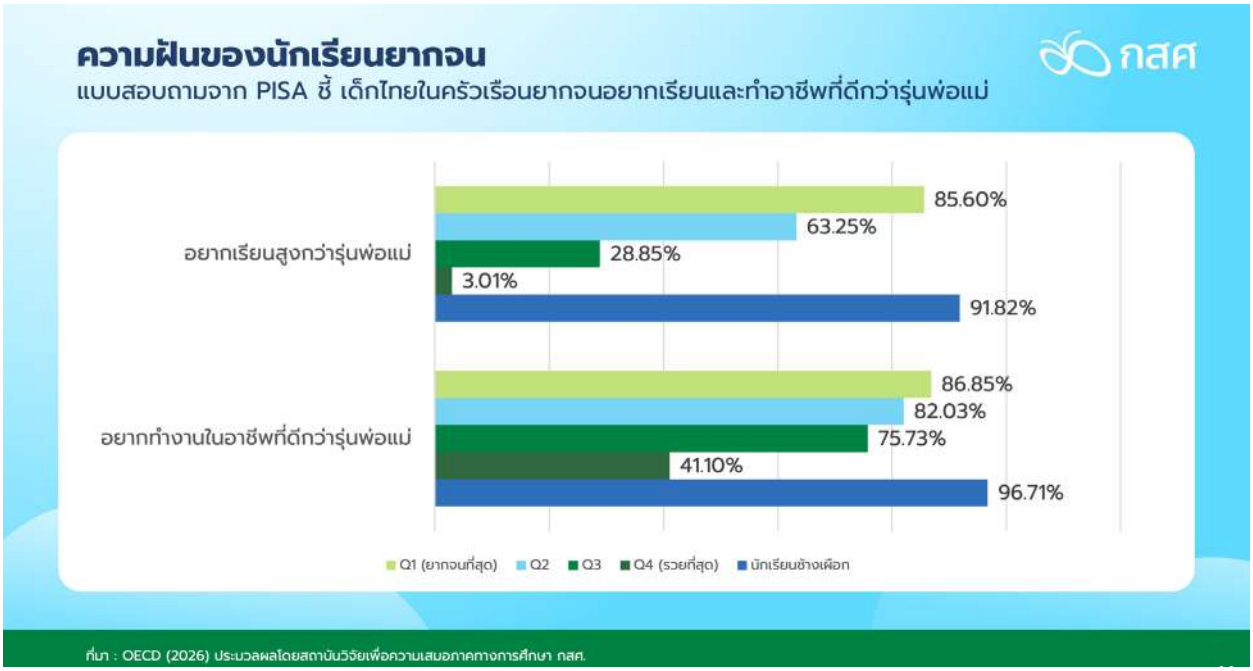
**แผนภาพที่ 6 แสดงผลของการจำลองพานักเรียนยากจนไทย
มาเรียนในระบบการศึกษาของประเทศต่าง ๆ**

นอกจากความสำคัญของระบบการศึกษา เสียงสะท้อนอีกส่วนหนึ่งที่สะท้อนมาจากแบบสอบถามของการประเมิน PISA 2025 **ซึ่งมีข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับ “ความใฝ่ฝัน” ของนักเรียนทั้งในด้านการศึกษาเล่าเรียนและการประกอบอาชีพ** โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลบ่งชี้ว่า นักเรียนยากจนมากกว่าร้อยละ 85 อยากเรียนและทำงานที่สูงกว่าพ่อแม่ และตัวเลขดังกล่าวพุ่งสูงเกินกว่าร้อยละ 90 ในกลุ่มนักเรียนช้างเผือก สะท้อนให้เห็นถึงความฝันและเป้าหมายของนักเรียนยากจนต่อการศึกษาและการประกอบอาชีพในอนาคต

ในขณะเดียวกันข้อค้นพบนี้ยังสะท้อนว่า หากนักเรียนยากจนได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอจนสามารถสำเร็จการศึกษาและประกอบอาชีพที่ดีกว่ารุ่นพ่อแม่ดังที่ปรารถนา และก้าวมาเป็น **“ประชากรรุ่นทดแทน”** ของรุ่นพ่อแม่ของพวกเขาแล้ว เด็กกลุ่มดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะช่วยผลักดันผลิตภาพของประเทศให้เพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งมีส่วนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้อย่างมีนัยสำคัญ และยังทำให้เกิดการเลื่อนชั้นทางสังคม (Social Mobility) ของประชากร และลดความยากจนข้ามรุ่น (Intergenerational Poverty) ลงอีกด้วย

**แผนภาพที่ 7 แสดงสัดส่วนของนักเรียนตามเศรษฐฐานะ
ที่มีความปรารถนาที่จะศึกษาและทำงานที่ดีกว่ารุ่นพ่อแม่**

Thailand's Lost Talent:
เมื่อเด็กยากจนไทยมีสมรรถนะเชิงคำนวณ แต่ศักยภาพอาจสูญเปล่าหากขาดโอกาส

นอกจาก PISA 2025 จะมุ่งเน้นประเมินสมรรถนะด้านวิทยาศาสตร์เป็นด้านหลัก ควบคู่กับการประเมินในด้านคณิตศาสตร์และการอ่านแล้ว OECD ยังจัดให้มีการประเมินการเรียนรู้ในโลกดิจิทัลด้วย ซึ่งวัดสมรรถนะการแก้ปัญหาเชิงคำนวณ (Computational Problem Solving) และทักษะการกำกับตนเองในกระบวนการเรียนรู้ (Self-regulated Learning) ซึ่งเป็นทักษะที่มีความสำคัญอย่างมากและเป็นพื้นฐานสำคัญในการต่อยอดสู่การเรียนรู้และการทำงานในโลกดิจิทัล รวมทั้งการทำงานในสายเทคโนโลยี อาทิ นักเขียนโปรแกรม หรือวิศวกรระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่ล้วนจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นเป็นตอนทั้งสิ้น

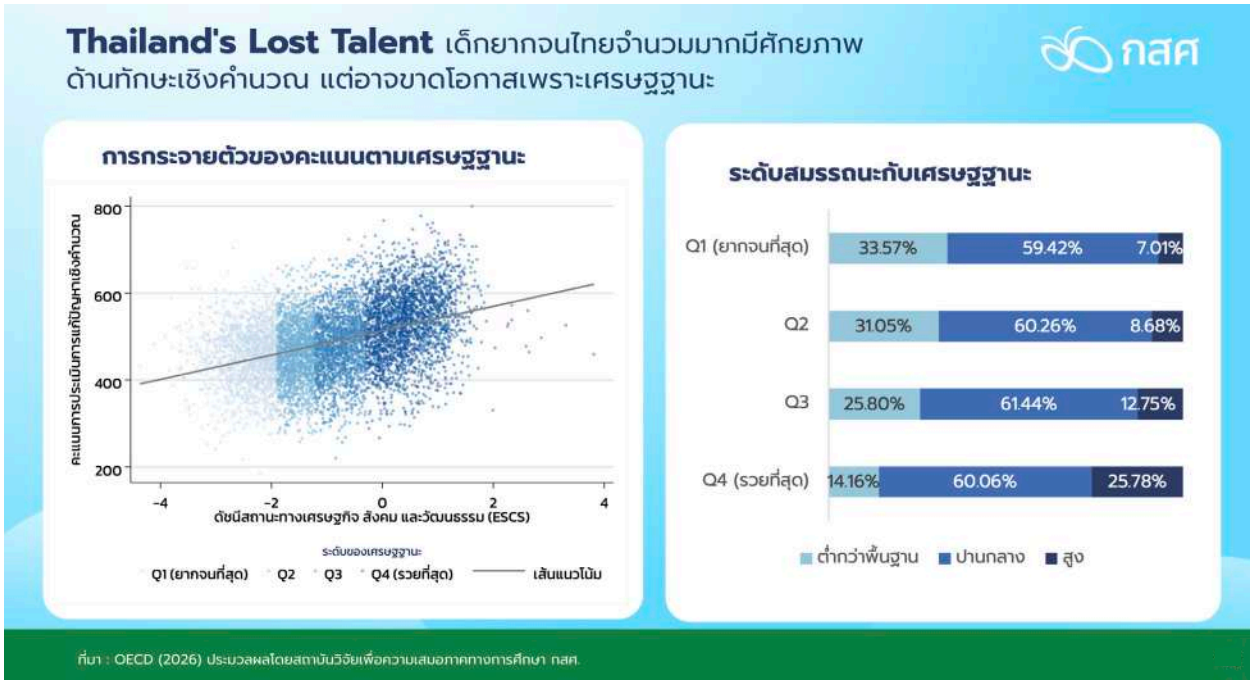
ในภาพรวมของผลการประเมินด้านการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล พบว่านักเรียนไทยมีผลการประเมินในระดับที่ค่อนข้างดี (โดยเฉลี่ย 476 คะแนน) ซึ่งห่างจากค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD ที่ 500 คะแนน เพียง 24 คะแนน และอยู่ในอันดับที่ 40 จากทั้งหมด 91 ประเทศ/เขตเศรษฐกิจ

แผนภาพที่ 8 แสดงภาพรวมของผลการประเมินการเรียนรู้ในโลกดิจิทัลของประเทศไทย

เมื่อพิจารณาลงลึกตามเศรษฐฐานะ พบข้อมูลที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า นักเรียนในกลุ่มยากจนกว่า 2 ใน 3 มีระดับสมรรถนะตั้งแต่ระดับพื้นฐานขึ้นไป ซึ่งชี้ให้เห็นถึง **“ศักยภาพ”** ของนักเรียนกลุ่มดังกล่าว ที่หากพื้นฐานดังกล่าวได้รับการต่อยอดและเจียระไนต่ออย่างต่อเนื่องแล้ว เด็กยากจนเหล่านี้ก็มีโอกาสกลายเป็น **“เพชร”** ที่เข้าไปเติมเต็มภาคอุตสาหกรรมด้านเทคโนโลยีที่กำลังขาดแคลนแรงงานและมีความต้องการสูงได้

แผนภาพที่ 9 แสดงระดับสมรรถนะจากผลการประเมินการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล จำแนกตามเศรษฐฐานะ

ความสัมพันธ์ระหว่างผล PISA 2025 กับปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

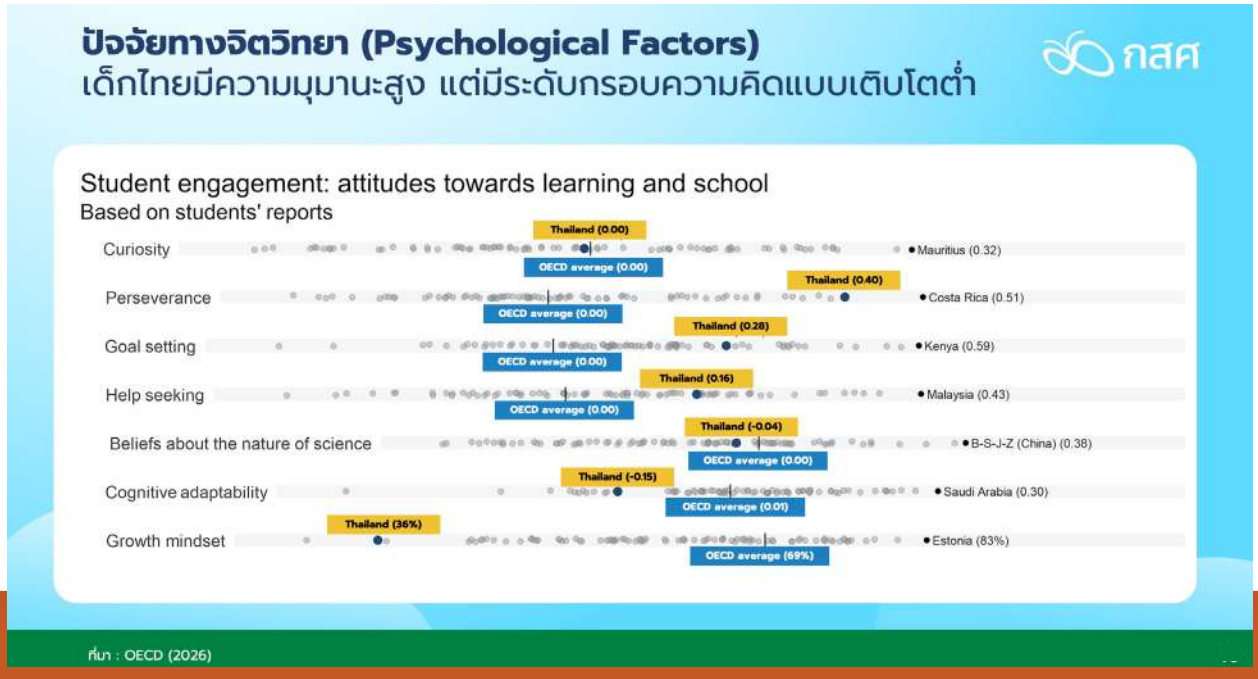
นอกจากภาพรวมของผลการประเมิน PISA 2025 ที่ได้นำเสนอข้างต้นแล้ว **PISA 2025 ยังทำหน้าที่เสมือนเป็น “นักตรวจสุขภาพของระบบการศึกษา”** ที่สามารถชี้ให้เห็นถึงประเด็นที่ทำได้ดีแล้ว เปรียบเสมือนอวัยวะในร่างกายที่ยังทำงานได้ดีอยู่ และประเด็นที่ต้องมีการปรับปรุง อุปมาได้กับค่าผลตรวจเลือด ไขมัน หรือน้ำตาล ที่เริ่มเป็นสัญญาณอันตรายที่ต้องรีบแก้ไข โดย กสศ. ได้จัดกลุ่มการวิเคราะห์ปัจจัยตั้งแต่ตัวผู้เรียน ครอบครัวและนิเวศการเรียนรู้ สถานศึกษาและทรัพยากรทางการศึกษา ไปจนถึงครูในชั้นเรียน โดยมีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ปัจจัยด้านผู้เรียน: นักเรียนไทยสู้อย่างสิ้นหวัง

ในด้านผู้เรียน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ ที่เข้าร่วมการประเมิน PISA 2025 แล้ว พบว่านักเรียนไทยมี “ความมุมานะ (Perseverance)” หรือความพยายามที่จะทำสิ่งๆ หนึ่งจนกว่าจะสำเร็จในระดับที่สูงมาก แต่ในขณะเดียวกันก็พบว่านักเรียนไทยมีระดับ “กรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset)”หรือความเชื่อที่ว่า “สติปัญญาของเรานั้นเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาให้ดีขึ้นได้” ในระดับที่ต่ำมาก หรือในอีกนัยหนึ่งคือ

“เด็กไทยมีความขยัน แต่ก็ไม่เชื่อว่าความสามารถของตนพัฒนาได้”

แผนภาพที่ 10 แสดงปัจจัยด้านจิตวิทยาของผู้เรียนไทยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ

ทั้งนี้ หากวิเคราะห์เจาะลึกลงไปที่กลุ่มผู้เรียนตามระดับเศรษฐฐานะ พบว่ากรอบความคิดแบบเติบโตมีความแปรผันตามสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เรียน กล่าวคือ หากผู้เรียนมาจากครัวเรือนยากจนก็มีแนวโน้มที่จะเชื่อว่า “สติปัญญาของตัวเองคงที่และเปลี่ยนแปลงอะไรไม่ได้”

แต่อย่างไรก็ตาม ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งชี้ให้เห็นว่า ในกลุ่มนักเรียนที่ยากจนที่สุดร้อยละ 25 ของประเทศ กลุ่มนักเรียนช้างเผือกมีแนวโน้มที่จะมีกรอบความคิดแบบเติบโตในสัดส่วนที่สูง โดยสัดส่วนดังกล่าวสูงกว่าสัดส่วนในกลุ่มนักเรียนที่มาจากครัวเรือนที่มีเศรษฐฐานะดีที่สุดเสียอีก ซึ่งข้อค้นพบนี้บ่งชี้ว่า

**กรอบความคิดแบบเติบโตยังคงเป็นปัจจัย
และคุณลักษณะสำคัญของนักเรียนช้างเผือกไทย
และอาจเป็นหนึ่งในเส้นทางการพัฒนานักเรียนยากจน
สู่การเป็นนักเรียนช้างเผือก**

แผนภาพที่ 11 แสดงสัดส่วนของนักเรียนที่มีกรอบความคิดแบบเติบโต จำแนกตามเศรษฐฐานะ

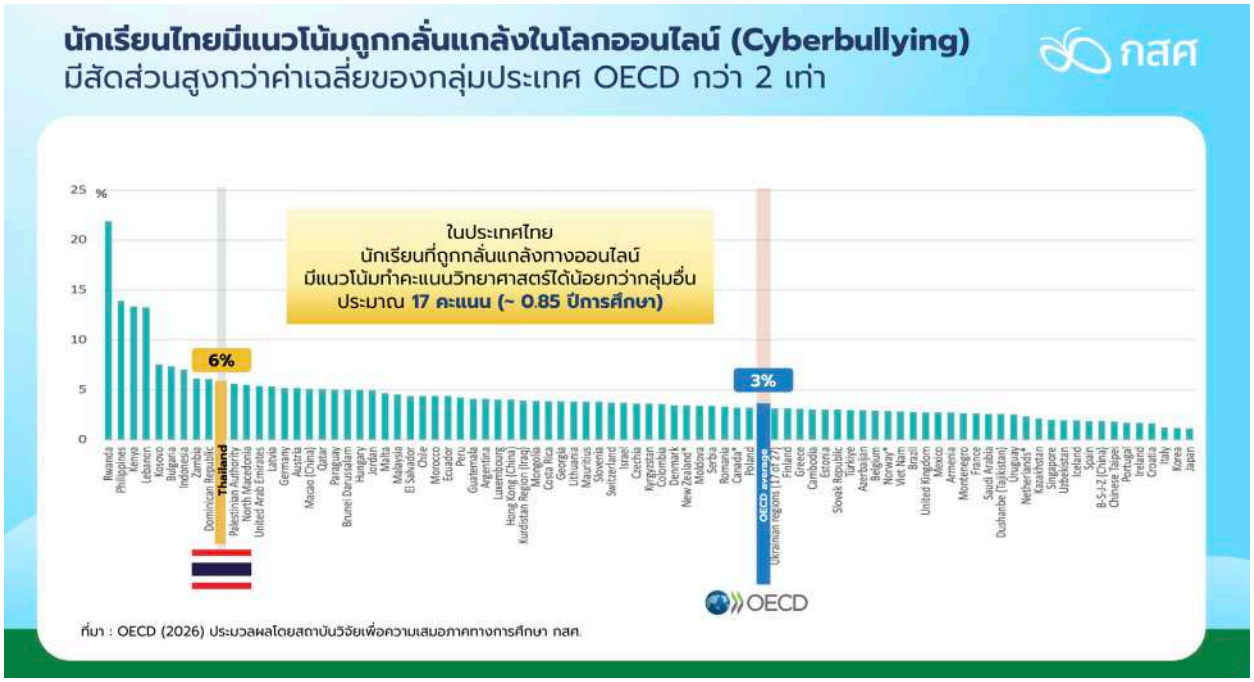

นอกจากมิติด้านความมุมานะและกรอบความคิดแบบเติบโต ซึ่งเป็นปัจจัยผู้เรียนด้านบวกแล้ว ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้านปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผู้เรียนในทางลบยังพบว่า **นักเรียนไทยมีแนวโน้มที่จะถูกกลั่นแกล้งออนไลน์ (Cyberbullying) ในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูง** โดยมีนักเรียนไทยอายุ 15 ปี ประมาณร้อยละ 6 ที่ตอบว่าเคยถูกนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวเขาไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาตอยู่หลายครั้งในรอบหนึ่งเดือน

ขณะที่ค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD ในด้านนี้มีอยู่เพียงร้อยละ 3 เท่านั้น ซึ่งนักเรียนไทยที่ได้รับผลกระทบจากการกลั่นแกล้งออนไลน์มีแนวโน้มที่จะทำคะแนน PISA ด้านวิทยาศาสตร์ได้น้อยกว่ากลุ่มเพื่อนที่ไม่โดนกลั่นแกล้งทางออนไลน์ประมาณ 17 คะแนน หรือเทียบเคียงได้กับ 0.85 ปีการศึกษา

ความปลอดภัยและสุขภาวะของผู้เรียนทั้งในโลกจริงและโลกออนไลน์จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่ระบบการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องติดตามเฝ้าระวังและดำเนินมาตรการดูแลช่วยเหลือก่อนปัญหาจะบานปลายและส่งผลเสียต่อการเรียนรู้และการใช้ชีวิตของผู้เรียน

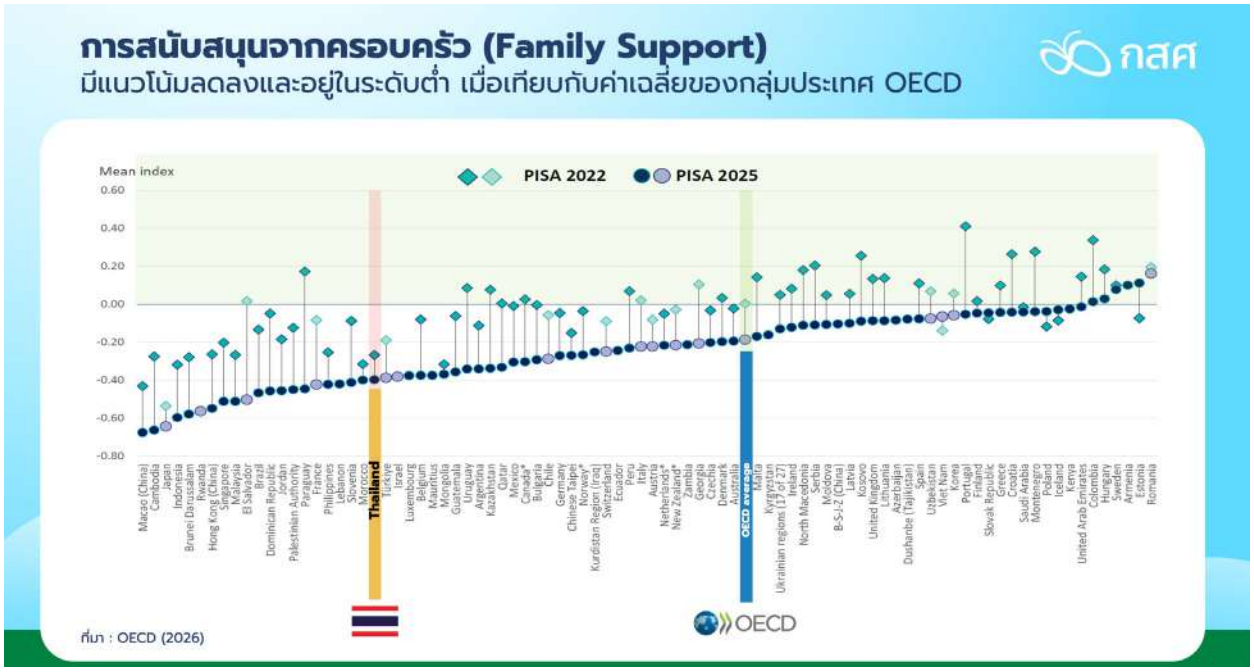
แผนภาพที่ 12 แสดงแนวโน้มการถูกกลั่นแกล้งออนไลน์
เปรียบเทียบนักเรียนในประเทศต่าง ๆ

ปัจจัยด้านครอบครัวและนิเวศการเรียนรู้: กองหนุนที่ต้องเร่งเสริมกำลัง

ในด้านของครอบครัวนั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูล PISA 2025 สะท้อนให้เห็นว่า **นักเรียนไทยได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวในระดับที่ค่อนข้างจำกัดมาก** เมื่อเทียบกับกลุ่มประเทศ OECD และประเทศต่างๆ ที่เข้าร่วมการประเมิน PISA 2025 โดยการสนับสนุนจากครอบครัวมีแนวโน้มลดลงเมื่อเทียบกับปี 2022 เช่นเดียวกับในหลายประเทศ

แผนภาพที่ 13 แสดงแนวโน้มการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวของผู้เรียนในประเทศต่าง ๆ

แต่ในทางกลับกัน ข้อมูลก็ชี้ให้เห็นว่า **หากผู้ปกครองไทยเข้าไปพูดคุยกับนักเรียน สอบถามความเป็นอยู่หรือสิ่งที่ทำในแต่ละวัน หรือพูดคุยถึงอนาคตทางการศึกษาร่วมกัน**

นักเรียนที่ผู้ปกครองพูดคุยสอบถามความเป็นอยู่หรือสิ่งที่ทำในแต่ละวัน หรือพูดคุยถึงอนาคตทางการศึกษาร่วมกัน ทำคะแนน PISA 2025 ด้านวิทยาศาสตร์ที่สูงกว่าประมาณ 20 คะแนน หรือเทียบเคียงได้กับการเรียนรู้ใน 1 ปีการศึกษา

และหากควบคุมปัจจัยด้านเศรษฐฐานะของครอบครัว กล่าวคือ เปรียบเทียบกันภายในนักเรียนที่มีเศรษฐฐานะในระดับเดียวกัน พบว่านักเรียนที่ครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์ด้วยอย่างสม่ำเสมอมีแนวโน้มที่จะทำคะแนน PISA ด้านวิทยาศาสตร์ได้สูงกว่าประมาณ 15 คะแนน หรือเทียบได้กับ 0.75 ปีการศึกษา และยังคงมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ครอบครัวและระบบนิเวศการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญต่อผู้เรียน โดยสามารถมีส่วนช่วยสนับสนุนให้นักเรียนไม่รู้สึกโดดเดี่ยวหรือเผชิญปัญหาแต่เพียงลำพัง แต่ยังคงมีคนรอบข้างที่พร้อมเป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนอยู่เสมอ

ปัจจัยด้านสถานศึกษาและทรัพยากรทางการศึกษา: โรงเรียนเราไม่เท่ากัน

ในมิติด้านสถานศึกษาและทรัพยากรทางการศึกษา ข้อมูลจาก PISA 2025 บ่งชี้ว่า **“ตำแหน่งที่ตั้งของโรงเรียน”** ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนในเขตชนบทมีแนวโน้มที่จะมีระดับการเรียนรู้ในด้านการอ่านและวิทยาศาสตร์น้อยกว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนในเขตเมืองประมาณ 2.5 ปีการศึกษา (ผลต่าง 49 คะแนน) อย่างไรก็ตาม การเปรียบเทียบกับ PISA 2022 บ่งชี้ว่าช่องว่างดังกล่าวลดลงอยู่ระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากการที่นักเรียนชนบทสามารถทำคะแนนได้เพิ่มขึ้นมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนในเมือง

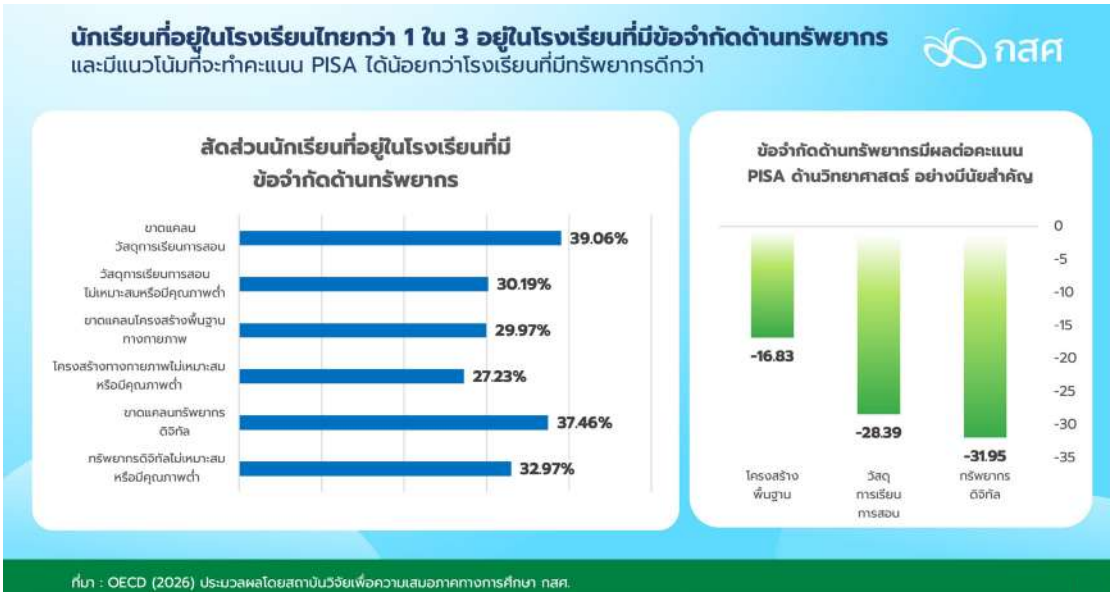
แผนภาพที่ 14 แสดงความแตกต่างในผลการประเมิน PISA 2025 ของประเทศไทย ตามที่ตั้งของสถานศึกษา

นอกจากนี้ ในด้านทรัพยากร ข้อมูลจากแบบสอบถามผู้บริหารโรงเรียนยังชี้ให้เห็นว่า มีนักเรียนไทยประมาณ 1 ใน 3 ที่เรียนอยู่ใน**โรงเรียนที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร** กล่าวคือขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐาน วัสดุการเรียนการสอน หรือทรัพยากรดิจิทัล[6] หรือมีทรัพยากรเหล่านั้นไม่เพียงพอในด้านปริมาณหรือคุณภาพ

โดยการขาดแคลนที่มีสัดส่วนสูง ได้แก่ ขาดแคลนวัสดุการเรียนการสอน ร้อยละ 39.06 และขาดแคลนทรัพยากรดิจิทัล ร้อยละ 37.46 ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านทรัพยากรเทียบกับคะแนน พบว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะทำคะแนน PISA ด้านวิทยาศาสตร์ได้น้อยกว่านักเรียนในโรงเรียนที่มีความพร้อมด้านทรัพยากรอย่างมีนัยสำคัญ (17 – 32 คะแนน หรือเทียบเคียงได้กับ 0.85 – 1.6 ปีการศึกษา)

แผนภาพที่ 15 แสดงสัดส่วนของนักเรียนในโรงเรียนที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร และความสัมพันธ์กับผลการประเมิน PISA 2025

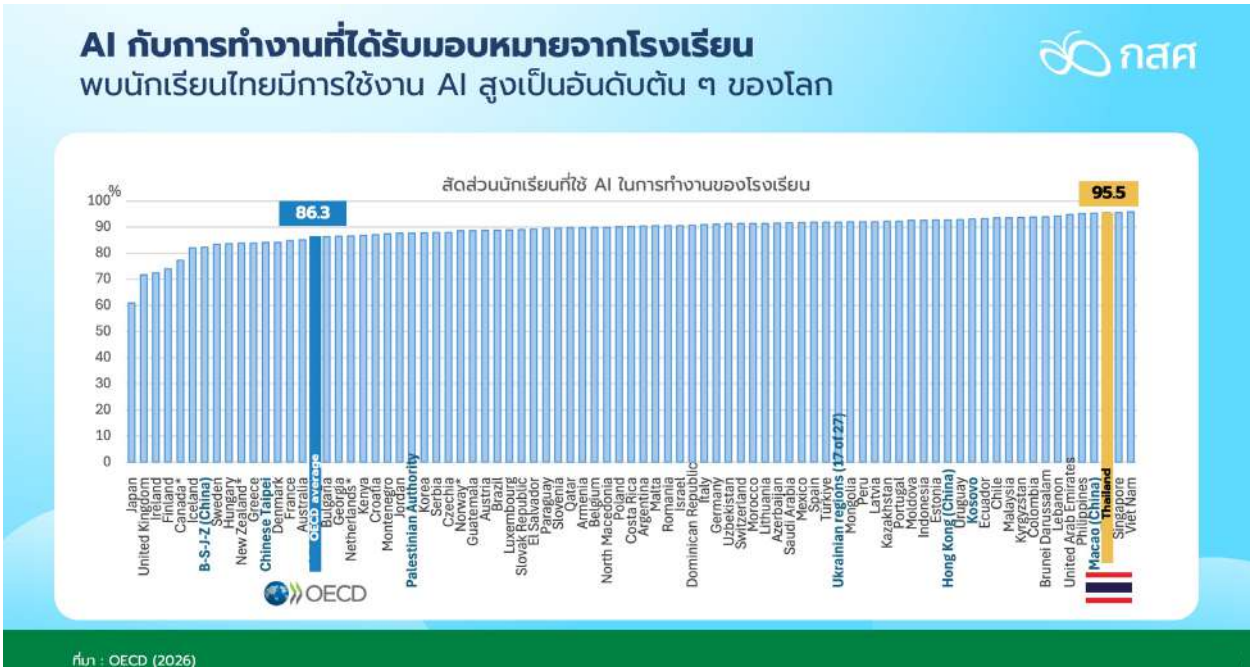

นอกจากมิติด้านตำแหน่งที่ตั้งและทรัพยากรอันเป็นปัจจัยภายนอกแล้ว ข้อมูล PISA ยังสามารถทำให้เราเห็น “ชีวิตในรั้วโรงเรียน” ของนักเรียนได้อีกด้วย ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้มีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยี AI ได้เข้ามามีบทบาทอย่างลึกซึ้งในชีวิตของนักเรียน รวมถึงชีวิตของนักเรียนขณะที่กำลังเรียนอยู่ที่โรงเรียน คำถามที่มีนัยสำคัญอย่างมากในเชิงนโยบายที่ตามมาคือ **แล้ว AI มีผลต่อชีวิตและการเรียนรู้ของเด็ก ๆ ในโรงเรียนมากน้อยแค่ไหน**

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการใช้ AI เพื่อการทำงานที่ได้รับมอบหมายจากโรงเรียน (AI for Schoolwork) พบว่า ประเทศไทยมีสัดส่วนนักเรียนที่ใช้งาน AI ในการทำงานที่ได้รับมอบหมายจากโรงเรียนในสัดส่วนที่สูงถึง 95.5% หรือพูดอย่างง่ายคือ

6 โครงสร้างพื้นฐานในที่นี้หมายถึงโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ เช่น อาคารเรียน สนาม ระบบความร้อนความเย็น แสงสว่าง และระบบป้องกันเสียง ขณะที่วัสดุการเรียนการสอนครอบคลุมตำราเรียน อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ ห้องสมุด หรืออุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ส่วนทรัพยากรดิจิทัลหมายถึงคอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะหรือคอมพิวเตอร์แบบพกพา การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ระบบบริหารจัดการเพื่อการเรียนรู้หรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้ของโรงเรียน

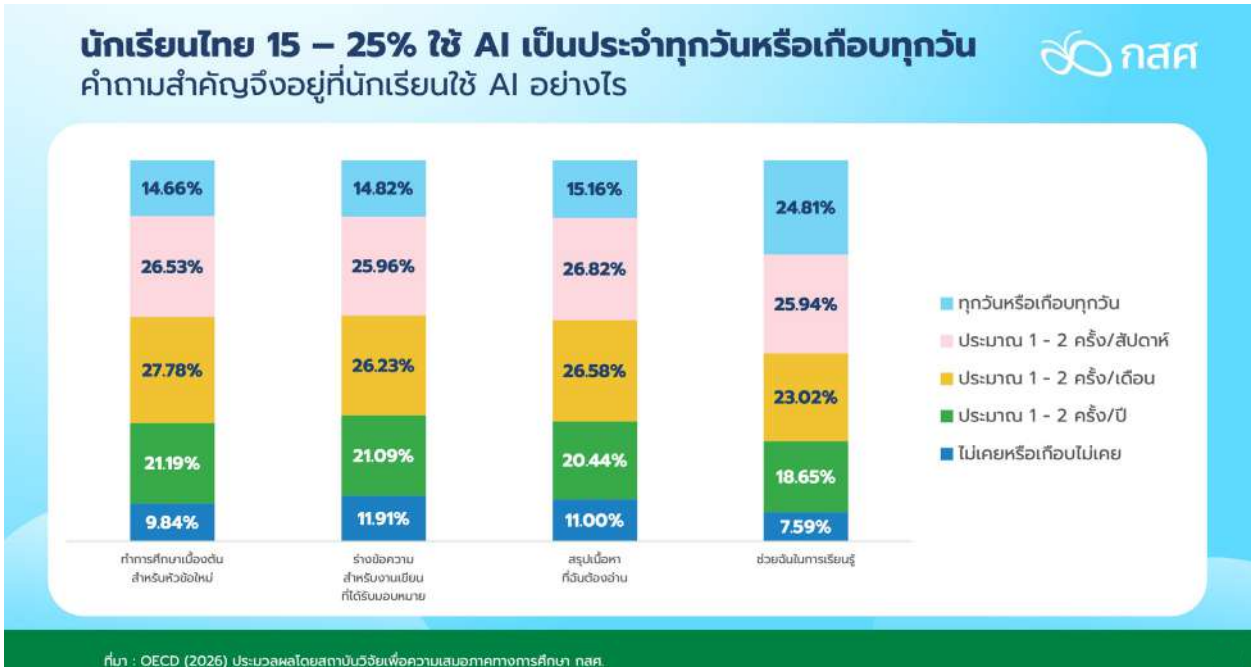
นักเรียนไทยเกือบทุกคนเคยใช้ AI ทำงานที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน โดยสัดส่วนดังกล่าวสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วอย่างกลุ่มประเทศ OECD ที่มีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 86.3 เสียอีก

แผนภาพที่ 16 แสดงสัดส่วนนักเรียนที่มีการใช้งาน AI ในการทำงานของโรงเรียน

โดยเมื่อวิเคราะห์ลงไปที่รายละเอียดการใช้งาน AI ของนักเรียนไทย จะพบว่านักเรียนไทยประมาณร้อยละ 15 - 25 มีการใช้งาน AI เป็นประจำทุกวันหรือเกือบทุกวัน โดยการใช้งานอย่างเป็นประจำที่มีสัดส่วนสูงที่สุดคือการใช้งานเพื่อช่วยในการเรียนรู้ ร้อยละ 24.81 ตามมาด้วยการสรุปเนื้อหา ร้อยละ 15.16 และการช่วยร่างข้อความสำหรับงานเขียนที่ได้รับมอบหมาย ร้อยละ 14.82

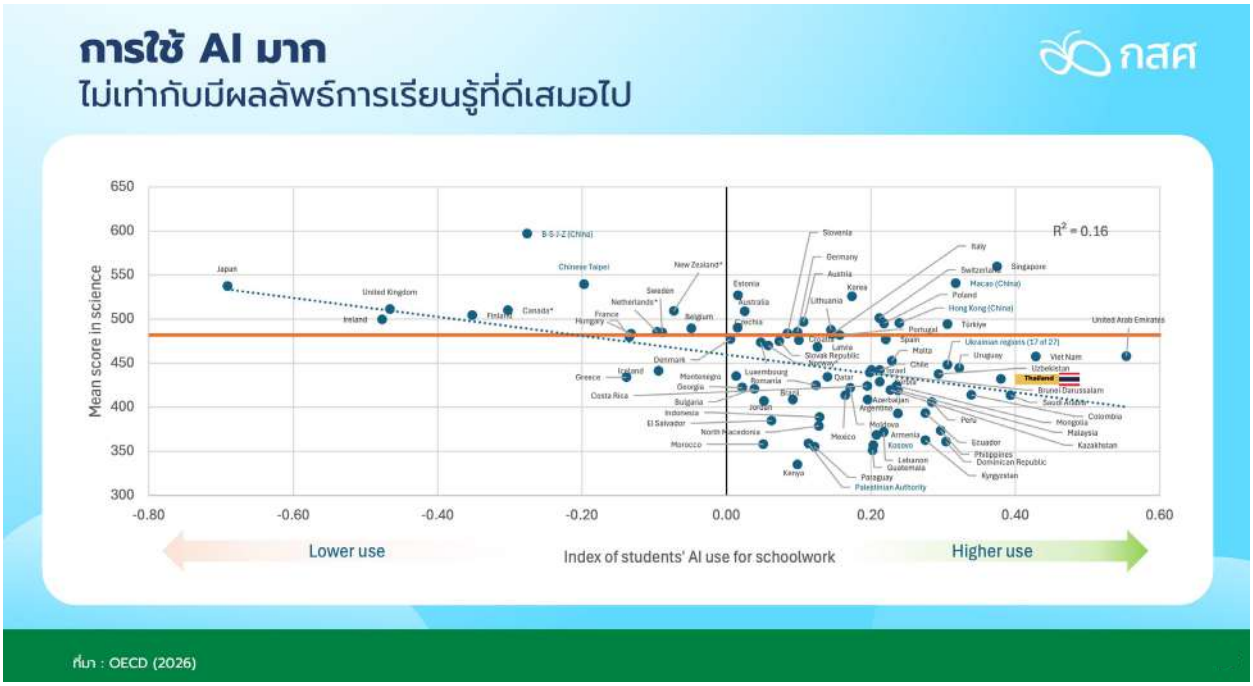
แผนภาพที่ 17 แสดงสัดส่วนนักเรียนที่มีการใช้งาน AI จำแนกตามประเภทการใช้งาน

อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบการใช้งาน AI กับผลการประเมิน PISA 2025 ในระดับนานาชาติ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการใช้งาน AI กับผลการประเมินไม่ได้เป็นไปอย่างชัดเจน กล่าวคือมีทั้งประเทศที่นักเรียนทำคะแนนด้านวิทยาศาสตร์ได้ในระดับที่สูงโดยที่นักเรียนมีการใช้งาน AI ในการทำงานของโรงเรียนในระดับที่น้อย อาทิ ญี่ปุ่น แต่ก็มีประเทศที่นักเรียนมีการใช้งาน AI กับงานที่โรงเรียนสูง และทำคะแนนได้ในระดับที่สูงอยู่ด้วยเช่นกัน ดังเช่น สิงคโปร์

ดังนั้น ความสำคัญจึงไม่ได้อยู่เพียงแค่ควรใช้หรือไม่ แต่ต้องพิจารณาด้วยว่า ควรนำ AI มาใช้อย่างไรให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้สูงสุด โดยในกรณีของประเทศสิงคโปร์ พบว่ามีการนำ AI เข้ามาผนวกรวมเข้ากับแพลตฟอร์มด้านการเรียนรู้แห่งชาติ โดยมีการพัฒนาเป็นคุณสมบัติที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักศาสตร์การสอน (Pedagogy-first) อย่างเคร่งครัด ในลักษณะที่เป็นการช่วยให้คำแนะนำในการเรียนรู้มากกว่าที่จะเป็นการให้คำตอบโดยตรงอย่างในแชทบอท AI ที่ให้บริการทั่วไป กรณีศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า **หากมีการนำ AI เข้ามาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน AI ดังกล่าวควรได้รับการพัฒนาให้มีคุณลักษณะและประสบการณ์ผู้ใช้ (User Experience) ที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของเด็กในแต่ละช่วงวัยเป็นการเฉพาะ**

แผนภาพที่ 18 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้งาน AI และผลการประเมิน PISA 2025 ด้านวิทยาศาสตร์

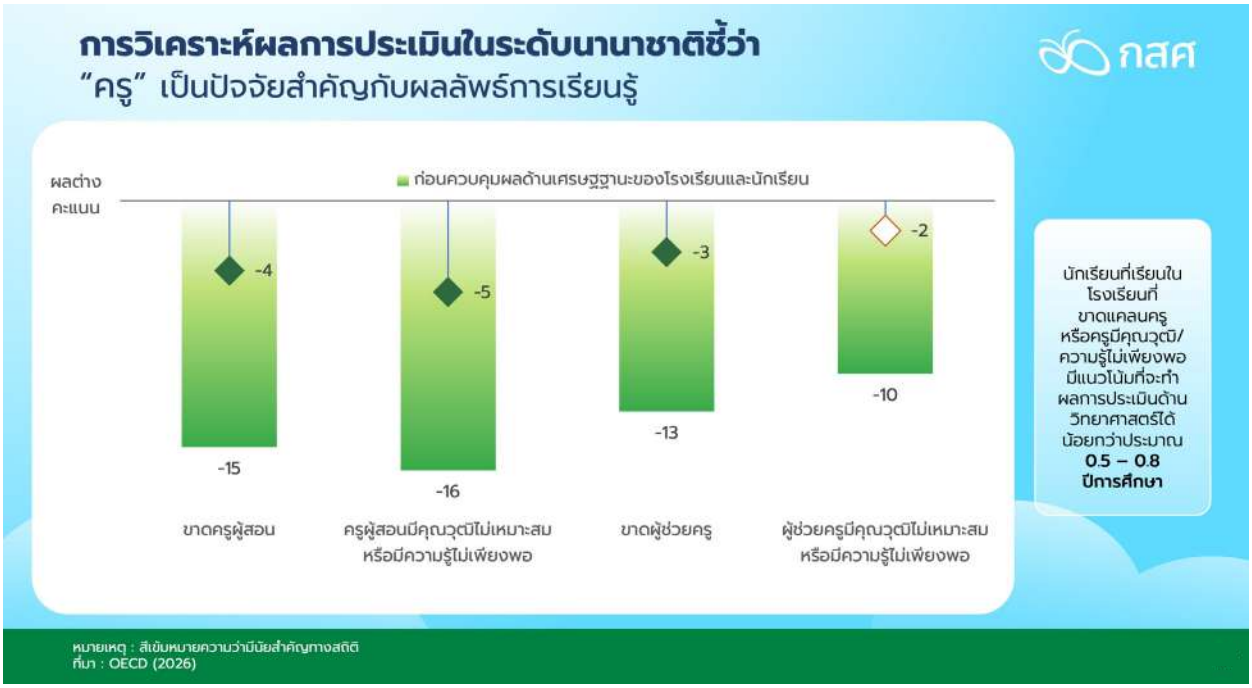

ปัจจัยด้านครู: หัวใจสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน

ในมิติครู ข้อมูลจากผลการประเมิน PISA 2025 ชี้ให้เห็นว่า **ครูมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งในมิติเชิงปริมาณ** กล่าวคือความเพียงพอและเหมาะสมของจำนวนครูในสถานศึกษา รวมถึงความสอดคล้องกันระหว่างการบรรจุครูและสายวิชาที่ครูจะต้องรับผิดชอบหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน และในด้านคุณภาพ กล่าวคือ กระบวนการหรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนที่จะต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีการสนับสนุนจากครูที่เหมาะสม นักเรียนคนหนึ่งจึงจะสามารถสร้างความเข้าใจในเนื้อหาและเกิดสมรรถนะจากการเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ ได้

โดยผลการประเมิน PISA 2025 ในระดับนานาชาติชี้ว่า ในโรงเรียนที่มีภาวะขาดแคลนครูผู้สอน ผู้ช่วยสอน หรือมีบุคลากรดังกล่าวแต่มีคุณวุฒิที่ไม่เหมาะสม หรือไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ นักเรียนมีแนวโน้มที่จะทำคะแนน PISA ด้านวิทยาศาสตร์ได้น้อยกว่าประมาณ 10 - 16 คะแนน หรือเทียบได้กับการเรียนรู้ที่หายไปประมาณ 0.5 - 0.8 ปีการศึกษา

แผนภาพที่ 19 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการขาดแคลนหรือมีครูไม่เหมาะสมหรือเพียงพอ กับผลการประเมิน PISA 2025

ในมิติเชิงคุณภาพ เมื่อพิจารณาในมิติด้านการสนับสนุนของครู (Teacher Support) ของครูวิทยาศาสตร์ ทั้งในด้านการให้ความสนใจกับนักเรียนทุกคนในชั้นเรียน การให้ความช่วยเหลือทั้งในกรณีทั่วไปและกรณีที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ การสอนเนื้อหาจนกว่านักเรียนจะเข้าใจ รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น พบว่านักเรียนไทยได้รับการสนับสนุนจากครูในระดับที่สูงมาก เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD และประเทศอื่นๆ ซึ่งปัจจัยการสนับสนุนของครูที่สูงนี้สะท้อนให้เห็นว่า **คุณครูไทยมีจิตวิญญาณของความเป็นครู อันเป็นพื้นฐานและปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่ช่วยพัฒนาการเรียนรู้และยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักเรียนยากจน ด้อยโอกาส หรือกลุ่มที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษหรือมีความเปราะบางอื่น ที่จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนหรือเติมเต็มเป็นพิเศษจากครู**

แผนภาพที่ 20 แสดงระดับดัชนีการได้รับการสนับสนุนจากครูเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ

2. ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการพัฒนาคุณภาพและความเสมอภาคทางการศึกษา

จากภาพรวมผลการประเมิน PISA 2025 ของประเทศไทย และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์การเรียนรู้กับปัจจัยแวดล้อมในมิติต่างๆ ทั้งในมิติผู้เรียน ครอบครัวและนิเวศการเรียนรู้ สถานศึกษาและทรัพยากรทางการศึกษา และครู ได้ชี้ให้เห็นถึงช่องว่างสำคัญในระบบการศึกษาไทยที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ควบคู่กับการส่งเสริมและพัฒนาปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ระบบการศึกษามีความยืดหยุ่น ทนทาน สามารถรับมือกับความท้าทายและรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากองค์ความรู้และข้อค้นพบจากงานวิจัย กสศ. ได้จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไทยอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยจำแนกข้อเสนอตามปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ปัจจัยด้านผู้เรียน

จากข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยด้านผู้เรียนที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล PISA 2025 ข้างต้นนั้น พบว่า การพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งกรอบความคิดและปัจจัยทางจิตวิทยา สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ตลอดจนโอกาสในการพัฒนาศักยภาพและการเตรียมความพร้อมสู่อนาคต โดยมีข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

ข้อเสนอที่ 1: การพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตและปัจจัยทางจิตวิทยาของผู้เรียน

ผู้เรียนควรได้รับการส่งเสริมให้มีกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) โดยสร้างความเชื่อมั่นว่าความสามารถของตนเองสามารถพัฒนาได้ผ่านการเรียนรู้และความเพียรพยายาม ผ่านการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของสมองและการเปลี่ยนแปลงของระบบประสาทที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้และเห็นคุณค่าของการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ขณะเดียวกัน ครูและผู้ปกครองควรปรับวิธีการในการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะดังกล่าว โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ ความพยายาม และวิธีการแก้ปัญหา มากกว่าการชื่นชมความฉลาดหรือผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนกล้าลงมือทำในสิ่งที่ท้าทาย เรียนรู้จากความผิดพลาด และสามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับ Growth Mindset และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ การดูแลชั้นเรียน และการประเมินผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

ทั้งนี้ ผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องชี้ให้เห็นว่า การนำหลักสูตรที่ส่งเสริมกรอบแนวคิดแบบเติบโตมาใช้กับผู้เรียนพบการเปลี่ยนแปลงทักษะด้านปัญญา (Cognitive Skill) ของผู้เรียน (ภูมิสิทธิ์ มหาสุวีระชัย และคณะ, 2563)[6]

ข้อเสนอที่ 2: การสร้างสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและสนับสนุนผู้เรียน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาห้องเรียนและสถานศึกษาให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และแสดงศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ โดยให้ความสำคัญกับการป้องกันและจัดการปัญหาการกลั่นแกล้งทั้งในห้องเรียนและโลกออนไลน์ ควบคู่กับการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะทางสังคมและเคารพสิทธิของผู้อื่น และเสริมสร้างความเข้าใจในความแตกต่างหลากหลายของผู้เรียนทั้งในด้านเศรษฐฐานะ รูปลักษณ์ เพศสภาพ หรือชาติพันธุ์ และบริบททางสังคมอื่น ๆ เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพซึ่งกันและกัน

ขณะเดียวกัน ควรส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้คำแนะนำและการสื่อสารเชิงบวกกับผู้เรียน โดยครูควรเลือกใช้ภาษาและวิธีการสื่อสารที่สร้างสรรค์ หลีกเลี่ยงการดูถูก การเปรียบเทียบ หรือการใช้ถ้อยคำที่บั่นทอนกำลังใจของผู้เรียน

นอกจากนี้ ครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดควรมีบทบาทในการรับฟัง ให้คำปรึกษา และเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองของผู้เรียน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้และสามารถรับมือกับปัญหาหรืออุปสรรคได้อย่างเหมาะสม

---

7 อ้างอิงกรอบแนวคิด Growth Mindset จากการศึกษาบริบทที่เกื้อหนุนต่อพฤติกรรมเชิงบวกในการเรียนและการมีกรอบแนวคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ของนักเรียนกลุ่มช้างเผือก โดย ภาสนันทน์ อัศวรักษ์ และคณะ (2565)

8 อ้างอิงผลการศึกษา “วิจัยเพื่อเพิ่มความมุ่งมั่นของนักเรียนยากจนพิเศษ และติดตามเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์มาตรการเงินอุดหนุนอย่างมีเงื่อนไข” ของ ภูมิสิทธิ์ มหาสุวีระชัย และคณะ (2563)

ข้อเสนอที่ 3: การสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และส่งเสริมการค้นพบตัวเองของผู้เรียน

สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและความต้องการของผู้เรียน โดยลดข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นเนื้อหาทฤษฎีและการท่องจำเพียงอย่างเดียว และเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ฝึกคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ตลอดจนพัฒนาทักษะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงานได้

ขณะเดียวกัน สถานศึกษาและครูควรพัฒนาระบบแนะแนวที่ช่วยให้ผู้เรียนค้นพบความสนใจและความถนัดของตนเอง เข้าใจทางเลือกและเส้นทางการเรียนรู้และเส้นทางอาชีพ ตลอดจนสามารถกำหนดเป้าหมายและวางแผนเพื่อไปสู่เป้าหมายดังกล่าวของตนเองได้

นอกจากนี้ สถานศึกษาควรสร้างความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษา หน่วยงานภายนอก ผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่างๆ และเครือข่ายศิษย์เก่า เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าถึงข้อมูล คำแนะนำและประสบการณ์ที่หลากหลาย รวมถึงมีการสนับสนุนทางวิชาการที่จำเป็นเพิ่มเติม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นพบความถนัดและเส้นทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความสนใจและความถนัดของตนเอง และวางเป้าหมายและแผนการพัฒนาตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าว สามารถพิจารณานำเทคโนโลยี-ปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาช่วยให้เด็กและเยาวชนมองเห็นทางเลือกที่หลากหลายและวางแผนอนาคตของตนเองอย่างชัดเจนได้

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาปัจจัยด้านผู้เรียนไม่ควรมุ่งไปที่ผู้เรียนเพียงอย่างเดียว แต่ควรดำเนินควบคู่ไปกับการพัฒนาครู ครอบครัว และสภาพแวดล้อมรอบตัวผู้เรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีข้อจำกัดทางเศรษฐฐานะได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่

ปัจจัยด้านครอบครัวและนิเวศการเรียนรู้

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล PISA 2025 ในปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและนิเวศการเรียนรู้ ได้แสดงให้เห็นว่า ครอบครัวและนิเวศการเรียนรู้ในฐานะที่เป็นหน่วยที่มีความใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุดเป็นจุดคานงัดที่สำคัญในการสนับสนุนผู้เรียนผ่านการมีปฏิสัมพันธ์และการให้คำแนะนำที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ถือเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนานิเวศการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่เชื่อมโยงผู้เรียน ครอบครัว และชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนาทักษะและผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุตามศักยภาพสูงสุด การดำเนินงานดังกล่าวครอบคลุมถึงการบูรณาการทรัพยากรในชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัว และการสนับสนุนนักเรียนกลุ่มช้างเผือกหรือผู้เรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์แต่มีศักยภาพสูงอย่างตรงจุด โดยมีข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

ข้อเสนอที่ 1: การเติมเต็มทรัพยากรการเรียนรู้และเทคโนโลยีในชุมชน

อปท. ควรมีบทบาทในการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้และเทคโนโลยีในชุมชน เนื่องจากสถานศึกษาในท้องถิ่นหลายแห่งยังคงเผชิญปัญหาความขาดแคลนสื่อการเรียนรู้และโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ อปท. จึงควรพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกและไม่มีค่าใช้จ่าย อาทิ การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ประโยชน์จากศูนย์ดิจิทัลชุมชนที่ให้บริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เพื่อให้ผู้เรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์สามารถเข้าถึงอุปกรณ์สำหรับการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง

นอกจากนี้ อปท. ควรยกระดับห้องสมุดชุมชนให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เชิงรุก โดยจัดให้มีพื้นที่สำหรับการทดลอง การสร้างสรรค์ผลงาน และการฝึกปฏิบัติ ตลอดจนจัดหาอุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์เบื้องต้นตามความเหมาะสม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะและความรู้นอกเวลาเรียน

ขณะเดียวกัน อปท. ควรมีบทบาทในการจัดการข้อมูลและการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) อย่างสร้างสรรค์ โดยร่วมมือกับหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่เด็กและเยาวชน เพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันเทคโนโลยี และชี้แนะวิธีการใช้ปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ มากกว่าการพึ่งพาเพื่อทดแทนการทำงานของผู้เรียน

ข้อเสนอที่ 2: การสร้างกลไกหนุนเสริมครอบครัว

อปท. ควรพัฒนากลไกสนับสนุนครอบครัวให้สามารถส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการของบุตรหลานได้อย่างเหมาะสม โดยจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการสร้างปฏิสัมพันธ์หรือกิจกรรมเชิงบวก การสื่อสารภายในครอบครัว การรับฟังความคิดเห็นของเด็กและเยาวชน และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน

ทั้งนี้ อปท. ควรบูรณาการความร่วมมือกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ครอบครัวสามารถเข้าถึงข้อมูลและคำแนะนำต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง

นอกจากนี้ สำหรับครอบครัวที่มีข้อจำกัดด้านเวลาและไม่สามารถดูแลหรือสนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลานได้อย่างเต็มที่ อปท. ควรส่งเสริมการจัดตั้งเครือข่ายอาสาสมัครการศึกษาชุมชน โดยประสานความร่วมมือกับปราชญ์ชาวบ้าน นักเรียนหรือศิษย์เก่ารุ่นพี่ บุคลากรที่มีประสบการณ์ หรือข้าราชการเกษียณ เพื่อทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงหรือผู้ชี้แนะการเรียนรู้นอกเวลาเรียน เครือข่ายดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนมีบุคคลที่สามารถให้คำปรึกษา สนับสนุนการเรียนรู้ การทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และส่งเสริมการพัฒนาทักษะตามความสนใจและความถนัดของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอที่ 3: การสร้างระบบนิเวศที่ส่งเสริมผู้เรียนกลุ่ม “ช้างเผือก”

อปท. ควรพิจารณาจัดตั้งกองทุนทางการศึกษาระดับท้องถิ่น หรือประสานความร่วมมือกับภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อจัดสรรทุนการศึกษาแบบให้เปล่าที่ครอบคลุมค่าใช้จ่ายที่จำเป็น เช่น ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ค่าอุปกรณ์การเรียน และค่าอุปกรณ์ดิจิทัล การสนับสนุนดังกล่าวจะช่วยบรรเทาภาระทางเศรษฐกิจของครอบครัวและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกลุ่มนี้สามารถพัฒนาความรู้และความสามารถตนเองได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ อปท. ควรจัดให้มีเวทีแสดงศักยภาพและต่อยอดความสามารถของผู้เรียน เช่น เวทีประกวดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมระดับท้องถิ่น การประกวดโครงงาน หรือกิจกรรมพัฒนาผลงานที่มุ่งแก้ปัญหาจริงในชุมชน แนวทางดังกล่าวจะช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพและได้รับคำแนะนำจากครูหรือผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนเชื่อมโยงผู้เรียนกับแหล่งเรียนรู้หรือโอกาสในการพัฒนาตามความสนใจและความถนัดของตนเอง ซึ่งอาจต่อยอดสู่เส้นทางการเรียนรู้และการประกอบอาชีพในอนาคตได้

ปัจจัยด้านสถานศึกษาและทรัพยากรทางการศึกษา

การวิเคราะห์ผลการประเมิน PISA 2025 ควบคู่กับปัจจัยด้านสถานศึกษาและทรัพยากรทางการศึกษา ซึ่งครอบคลุมทั้งในมิติโครงสร้างพื้นฐาน วัสดุการเรียนการสอน ตลอดจนทรัพยากรดิจิทัล ได้ชี้ให้เห็นว่า นักเรียนในประเทศไทยและโรงเรียนไทยจำนวนมากยังประสบปัญหาการขาดแคลนหรือการมีทรัพยากรที่ไม่เหมาะสมเพียงพอ และการขาดแคลนทรัพยากรดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะส่งผลทำให้นักเรียนมีผลลัพธ์การเรียนรู้ที่น้อยกว่านักเรียนในโรงเรียนที่มีทรัพยากรที่เพียงพอหรือมีคุณภาพมากกว่า

ซึ่งปัจจัยด้านการขาดแคลนทรัพยากรหรือการมีทรัพยากรไม่เพียงพอนี้ จะยิ่งปรากฏเด่นชัดในกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล ที่มีความเสียเปรียบจากการได้รับการจัดสรรทรัพยากรแบบรายหัว โดยมีข้อเสนอเชิงนโยบายในเรื่องดังกล่าว 3 ประการสำคัญ ดังนี้

ข้อเสนอที่ 1: การพัฒนาสูตรจัดสรรงบประมาณที่คำนึงถึงความจำเป็นและต้นทุนที่แตกต่างกันของสถานศึกษา

จากข้อค้นพบดังกล่าว แนวทางเพิ่มความเสมอภาคในการจัดสรรทรัพยากร แนวทางหนึ่งที่ กสศ. กำลังศึกษาวิจัยและขับเคลื่อนได้แก่การทดลองต้นแบบสูตรจัดสรรงบประมาณแบบเงินอุดหนุนรายหัวสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ในพื้นที่กันดารห่างไกล เพื่อเปลี่ยนฐานคิดจากการจัดสรรงบประมาณที่พิจารณาจำนวนนักเรียนเป็นหลัก ไปสู่การจัดสรรทรัพยากรที่คำนึงถึง “ความจำเป็น” และ “ต้นทุนในการจัดบริการทางการศึกษา” ของสถานศึกษาแต่ละแห่งมากขึ้น

โดยการขับเคลื่อนการปฏิรูป ระบบการจัดสรรงบประมาณเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (Equity-based Budgeting) ที่คำนึงถึงความจำเป็นและต้นทุนการจัดการศึกษาที่แตกต่างกันระหว่างสถานศึกษาและผู้เรียน โดยจัดสรรทั้งงบประมาณพื้นฐานที่เพียงพอต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา และงบประมาณเพิ่มเติม (Top-up) ตามระดับความจำเป็น สำหรับโรงเรียนที่มีต้นทุนสูง เช่น โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล รวมถึงโรงเรียนที่มีนักเรียนยากจน นักเรียนพิการเรียนรวม และนักเรียนด้อยโอกาสในสัดส่วนที่สูง เพื่อให้สถานศึกษามีทรัพยากรเพียงพอ ตลอดจนสามารถมีทรัพยากรที่รองรับการจัดสรรครูและบุคลากรทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยลดข้อจำกัดด้านทรัพยากรที่ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ และยกระดับคุณภาพและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอที่ 2: การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กที่แตกต่างตามบริบทในแต่ละพื้นที่

การเพิ่มทรัพยากรเพียงอย่างเดียวไม่สามารถแก้ปัญหาโครงสร้างระบบการศึกษาของประเทศที่มีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากได้ โดยเฉพาะภายใต้แนวโน้มประชากรวัยเรียนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมี แผนบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ควบคู่กับการปฏิรูปสูตรจัดสรรทรัพยากรเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

นโยบายแผนบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กควรมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างและพัฒนาเครือข่ายสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและบริบทของพื้นที่ โดยกำหนดแนวทางบริหารจัดการที่แตกต่างกันตามความจำเป็นและศักยภาพของแต่ละโรงเรียน แทนการใช้มาตรการยุบหรือควบรวมโรงเรียนเป็นแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ

ทั้งนี้ กสศ. มีการวิจัยเพื่อจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อเพิ่มความเสมอภาคทางการศึกษาสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ใกล้กันและมีระบบคมนาคมที่เอื้ออำนวย โดยอาศัยข้อมูลจำนวนประชากรวัยเรียนในปัจจุบันและประมาณการประชากรวัยเรียนในอนาคต ที่ตั้งสถานศึกษา ระยะทางในการเดินทาง ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้เรียน แผนบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กจะส่งเสริมการจัดการศึกษาในรูปแบบเครือข่ายสถานศึกษา การใช้ทรัพยากรและบุคลากรร่วมกัน ตลอดจนพิจารณาปรับโครงสร้างหรือควบรวมสถานศึกษาตามความเหมาะสม ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรและยกระดับคุณภาพการศึกษา

ขณะที่โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล พื้นที่สูง เกาะ และพื้นที่ที่มีข้อจำกัดด้านการเดินทาง ควรได้รับการกำหนดให้เป็นโรงเรียนที่จำเป็นต้องดำรงอยู่เพื่อสร้างหลักประกันการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน พร้อมได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ครู บุคลากร และทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอ

ทั้งนี้ การขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และภาคีในระดับพื้นที่ เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการสถานศึกษาที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ควบคู่กับการรักษาโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของนักเรียนทุกคนอย่างเสมอภาค

ข้อเสนอที่ 3: การเปลี่ยนจากการประเมินเพื่อวินิจฉัยให้เป็นการประเมินเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

ข้อค้นพบจาก PISA 2025 ที่ชี้ให้เห็นถึงความไม่เพียงพอของโครงสร้างพื้นฐานและวัสดุการเรียนการสอนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่สถานศึกษาควรต้องมีระบบในการติดตามและประเมินความเหมาะสมและเพียงพอของทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่ กสศ. ได้ดำเนินการร่วมกับธนาคารโลก ในปี 2563 - 2568 เพื่อลดช่องว่างด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลที่มักขาดแคลนทรัพยากรและมีนักเรียนที่มีพื้นฐานมาจากครัวเรือนยากจน (ธนาคารโลก 2563) จนนำมาซึ่งข้อเสนอในการพัฒนามาตรฐานขั้นพื้นฐานของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพของโรงเรียน (Fundamental School Quality Level: FSQL) ใน 4 มิติ ได้แก่ (1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา (2) ผลลัพธ์การเรียนรู้ (3) คุณภาพครูและการจัดการเรียนการสอน และ (4) โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคและการเข้าถึงโรงเรียน

การประเมินสถานศึกษาภายใต้มาตรฐานทั้ง 4 มิติ ตามกรอบ FSQL เป็นเครื่องมือวินิจฉัยสถานะด้านคุณภาพของสถานศึกษาเพื่อสนับสนุนให้สถานศึกษามีความตระหนักถึงปัญหาและโอกาสที่จะพัฒนาในมิติที่เกี่ยวข้อง เช่น การปรับปรุงอาคารเรียนในด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนในห้องเรียน โดยใช้ข้อมูลจากกรอบ FSQL เป็นฐานของการติดตามระดับของการพัฒนาในทุกมิติ

อย่างไรก็ตาม การประเมินเพื่อวินิจฉัยเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้เกิดการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และลดช่องว่างด้านผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ได้ จำเป็นจะต้องตั้งเป้าหมายให้เกิดการนำข้อมูลการประเมินไปใช้สร้างการเรียนรู้และพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กรอบ FSQL เป็นฐานของการสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับต่าง ๆ ของการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษา ดังนี้

1) ระดับนโยบาย ควรสนับสนุนการพัฒนาระบบประกันคุณภาพและรายงานผลการประเมินคุณภาพสถานศึกษา ให้มีข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนจากผลประเมินตามกรอบ FSQL โดยเฉพาะในมิติด้านโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการปรับงบลงทุนในระดับโครงสร้างให้มีประสิทธิผลเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสวัสดิภาพของนักเรียนในสถานศึกษา

2) ระดับพื้นที่ หน่วยงานในระดับพื้นที่ เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สพฐ. เทศบาล เป็นต้น ควรมีข้อมูลสำหรับการบริหารทรัพยากรในระดับพื้นที่บนฐานความจำเป็นของสถานศึกษา โดยเฉพาะการนำข้อมูลคุณภาพครู และโครงสร้างพื้นฐานตามกรอบ FSQL มาใช้ประกอบการพิจารณาสนับสนุนการนิเทศติดตาม อบรมครูและผู้บริหารสถานศึกษา รวมถึงกำหนดงบอุดหนุนสถานศึกษาให้ส่งผลต่อการยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ระดับสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการพัฒนาศักยภาพและมีชุดข้อมูลจากการประเมินที่มีคุณภาพสำหรับนำไปใช้จัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา ทั้งในส่วนของการกำหนดประเด็นความท้าทายและจัดลำดับความสำคัญของการขอรับสนับสนุนด้านทรัพยากรให้ตอบโจทย์การยกระดับการจัดการเรียนรู้ของครู เอื้อให้ครูและนักเรียนมีอุปกรณ์การเรียนรู้และโครงสร้างพื้นฐานที่มีคุณภาพเหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนให้ห้องเรียนในโรงเรียนที่ขาดแคลนกลายเป็นจุดตั้งต้นของการพัฒนานักเรียนที่มีคุณภาพ สมรรถนะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยไม่ถูกจำกัดด้วยความแตกต่างด้านเศรษฐฐานะอีกต่อไป

ปัจจัยด้านครูและคุณภาพห้องเรียน

จากผลการวิเคราะห์การทดสอบ PISA 2025 สะท้อนว่า ครูเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อระบบการศึกษาและผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียนไทย โดยข้อค้นพบที่น่าสนใจในมิติครูประการหนึ่งคือความใส่ใจของครูไทยไม่ใช่ปัญหาหลัก ดังจะเห็นได้จากการที่นักเรียนไทยได้รับการสนับสนุนจากครูในระดับที่สูงมากเมื่อเทียบกับกลุ่มประเทศ OECD และประเทศต่าง ๆ ที่เข้าร่วมการประเมิน PISA 2025

แต่ความท้าทายที่สำคัญอยู่ที่การแปลงแรงสนับสนุนและความใส่ใจของครูให้เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการคิดและการใช้ความรู้ได้เท่าที่ควร ซึ่งนำมาสู่โจทย์สำคัญของมิติครูว่า **“คุณภาพของการสอนในห้องเรียน”** นั้นมีคุณภาพเป็นอย่างไร การยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้จึงไม่อาจอาศัยการเพิ่มจำนวนครูหรือการอบรมเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องทำให้ห้องเรียนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของครู และทำให้ครูมีเครื่องมือที่มองเห็นว่า **“ผู้เรียนแต่ละคนเรียนรู้และคิด”** อย่างไร โดยมีข้อเสนอในส่วนที่เกี่ยวข้อง 2 ประการสำคัญ ได้แก่

ข้อเสนอที่ 1: การพัฒนาครูโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน ผ่านกลไกการสังเกตการณ์และสะท้อนคิดในห้องเรียน

จากข้อค้นพบดังกล่าว การพัฒนาครูควรเปลี่ยนจุดตั้งต้นจากห้องอบรมมาสู่ห้องเรียนจริง ผ่านกลไกการสังเกตการณ์และสะท้อนคิดในห้องเรียน ซึ่งให้ครูสังเกตห้องเรียนซึ่งกันและกัน แล้วสะท้อนคิดร่วมกันโดยยึด “พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน” เป็นหลัก

แนวคิดนี้สอดคล้องกับเครื่องมือสังเกตการสอนที่ใช้ในระดับนานาชาติ เช่น Teach ของธนาคารโลก และ CLASS ของมหาวิทยาลัยเวอร์จิเนีย (University of Virginia) ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยศึกษานิเทศก์ทำหน้าที่อำนวยการสะท้อนคิดแทนการตรวจติดตาม งานวิจัยระดับนานาชาติสนับสนุนแนวทางนี้อย่างชัดเจน ทั้งการวิเคราะห์อภิมานของ Kraft, Blazar และ Hogan (2018) ที่พบว่าการโค้ชครูในห้องเรียนยกระดับคุณภาพการสอนได้ 0.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้ 0.18 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการศึกษาของ Araujo และคณะ (2016) ในเอกวาดอร์ที่พบว่าคุณภาพปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนตามกรอบ CLASS สัมพันธ์กับผลการเรียนรู้ของเด็กอย่างมีนัยสำคัญ

ขณะที่การขับเคลื่อนในระดับนโยบายควรมุ่งทำให้การสังเกตและสะท้อนคิดเป็นกิจวัตรของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีอยู่แล้วในทุกโรงเรียน โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ควรพิจารณานำกลไกดังกล่าวไปบรรจุไว้ในแนวทางการดำเนินงานชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปรับภาระงานของศึกษานิเทศก์ให้เน้นการสนับสนุนครูในห้องเรียน และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนดประเด็นการประเมินกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้สะท้อนการปรับการสอนจากข้อมูลผู้เรียน แทนการนับจำนวนชั่วโมง

ทั้งนี้ การขยายผลควรให้โรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลและโรงเรียนที่มีเด็กยากจนหนาแน่นได้รับการสนับสนุนเป็นลำดับแรก เนื่องจากครูในโรงเรียนกลุ่มนี้มีจำนวนน้อยและมีข้อจำกัดด้านมุมมองจากเพื่อนร่วมวิชาชีพมากที่สุด นอกจากนี้ สถาบันผลิตครูสามารถบรรจุการสังเกตและสะท้อนคิดไว้ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อให้ครูใหม่เข้าสู่ระบบพร้อมทักษะนี้ตั้งแต่ต้น ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพการสอนควบคู่กับการลดความเหลื่อมล้ำระหว่างโรงเรียนอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอที่ 2: การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่ทำให้ครูมองเห็นการคิดของผู้เรียน และการสร้างหลักฐานเพื่อขยายผล

เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการทำให้ครูสามารถเห็นกระบวนการคิดของผู้เรียนและปรับการสอนได้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหาได้หลากหลายวิธีผ่านสถานการณ์ที่ใกล้เคียงชีวิตจริง เก็บข้อมูลกระบวนการคิดระหว่างทำกิจกรรม และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่ครูอ่านและนำไปปรับการสอนได้ทันที
โดยปัจจุบัน กสศ. OECD และ สพฐ. กำลังร่วมกันพัฒนาและขับเคลื่อนแพลตฟอร์มนวัตกรรมการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน (Formative Assessment) ในห้องเรียน แนวทางนี้ช่วยต่อยอดจุดแข็งที่ PISA สะท้อนไว้ กล่าวคือนักเรียนไทยมีเจตคติและความสนใจสูง ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถร่วมกันพัฒนาและคัดสรรเครื่องมือและแพลตฟอร์มดิจิทัลในลักษณะนี้ให้เชื่อมกับตัวชี้วัดของหลักสูตรฐานสมรรถนะ ควบคู่กับการส่งเสริมให้ครูใช้กระบวนการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน ทั้งการตีความข้อมูลการคิดของผู้เรียน การให้ข้อมูลป้อนกลับ และการออกแบบกิจกรรมถัดไป เพื่อให้เครื่องมือดิจิทัลเกิดประโยชน์สูงสุด และใช้ข้อมูลจากเครื่องมือเป็นประเด็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ทั้งนี้ เพื่อให้แพลตฟอร์มนวัตกรรมการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนสามารถสนับสนุนคุณภาพการเรียนรู้ในห้องเรียนได้อย่างเป็นระบบและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ควรดำเนินมาตรการเชิงนโยบาย 4 ประการ

ประการแรก สพฐ. ควรกำหนดให้แพลตฟอร์มดังกล่าวเป็นหนึ่งในเครื่องมือสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่ครูเลือกใช้ได้ตามบทเรียน โดยร่วมกับ สสวท. เชื่อมกิจกรรม (Tasks) บนแพลตฟอร์มกับตัวชี้วัดของหลักสูตรฐานสมรรถนะ และให้ข้อมูลการคิดของผู้เรียนจากแดชบอร์ดเป็นประเด็นสนทนาในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการนิเทศของศึกษานิเทศก์

ประการที่สอง สพฐ. และสถาบันผลิตครูควรพัฒนาสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นสมรรถนะหลักของวิชาชีพครู ครอบคลุมการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน การตั้งคำถามและออกแบบงานที่ทำให้เห็นการคิดของผู้เรียน การตีความหลักฐานการเรียนรู้ และการให้ข้อมูลป้อนกลับที่ผู้เรียนนำไปปรับปรุงได้ โดยบรรจุไว้ทั้งในหลักสูตรการผลิตครูและการพัฒนาครูประจำการ

ประการที่สาม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดลำดับการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์ให้โรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนพื้นที่ห่างไกลก่อน พร้อมกำหนดมาตรการกำกับการใช้สื่อเทคโนโลยีในสถานศึกษาอย่างเหมาะสม

ประการที่สี่ สพฐ. ควรขยายการใช้แพลตฟอร์มและการพัฒนาครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนไปยังครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้นควบคู่กับระดับประถมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้เกิดขึ้นต่อเนื่องตลอดช่วงการศึกษาภาคบังคับ และช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ

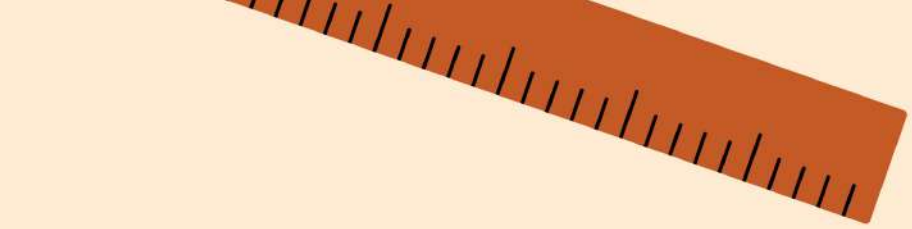
3. แนวทางการเตรียมความพร้อม สู่ PISA 2029

แม้ผลการประเมิน PISA 2025 ของประเทศไทยจะชี้ให้เห็นถึงสัญญาณและแนวโน้มเชิงบวกต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศไทย แต่เมื่อเปรียบเทียบผลการประเมินดังกล่าวกับนานาชาติ และแนวโน้มข้ามช่วงเวลาในระยะยาวแล้ว จะเห็นได้ว่า ยังคงมีช่องว่างเพื่อการปรับปรุงพัฒนาในหลายมิติ ทั้งในด้านการลดกลุ่มนักเรียนที่มีสมรรถนะไม่ถึงระดับพื้นฐานและการเพิ่มนักเรียนที่มีสมรรถนะสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักเรียนที่ยากจนหรือในพื้นที่ห่างไกลที่ยังคงถูกทิ้งไว้ข้างหลังและห่างไกลจากนักเรียนในกลุ่มเศรษฐฐานะอื่นโดยเปรียบเทียบ

ซึ่งปัญหาทั้งในด้านคุณภาพและความเหลื่อมล้ำดังกล่าวไม่อาจแก้ได้ด้วยเพียงแค่การปรับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งในระบบการศึกษา แต่จำเป็นต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (System Change) ที่สร้างการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยแต่ละด้านไปพร้อมกัน ทั้งในด้านการส่งเสริมกรอบความคิดแบบเติบโตให้กับผู้เรียน การส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและนิเวศการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งในมิติท้องถิ่นและชุมชน การเติมเต็มทรัพยากรให้สถานศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาครูให้สามารถติดตามและประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง โดยการดำเนินการดังกล่าวจะต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ (Data-driven) ว่าปัจจุบันส่วนที่ควรทำเพิ่มหรือลดนั้นอยู่ที่ตรงจุดใด และเมื่อได้ทดลองดำเนินมาตรการไปแล้ว เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นหรือไม่อย่างไร

หากมองไปยังอนาคต สำหรับการประเมิน PISA 2029 ในอีก 3 ปีข้างหน้า ถือได้ว่าเป็นจุดท้าทายที่สำคัญของระบบการศึกษาไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยในการประเมินรอบถัดไปนี้จะมุ่งให้ความสำคัญไปที่ด้านการอ่าน ซึ่งเป็นด้านที่นักเรียนไทยยังคงมีผลการประเมินที่ไม่ดีนักเมื่อเทียบกับด้านวิทยาศาสตร์และด้านคณิตศาสตร์ พร้อมกับจัดให้มีการประเมินความฉลาดรู้ด้านสื่อและปัญญาประดิษฐ์ (Media and AI Literacy) ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสมรรถนะด้านการอ่านและการประเมินความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้และรับข้อมูลที่นักเรียนไทยยังคงทำได้จำกัด ดังจะเห็นได้จากการประเมินในส่วนที่ใกล้เคียงกันในด้านวิทยาศาสตร์

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรเร่งเตรียมความพร้อมสำหรับการประเมิน PISA 2029 โดยอาศัยข้อเสนอเชิงนโยบายที่ปรากฏในเล่มนี้เป็นฐานในการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบาย เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยและนักเรียนไทยมีทักษะและทุนมนุษย์ที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างทั่วถึงและเสมอภาค อันจะเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาคนให้รองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตที่เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการประเมินสมรรถนะของ PISA ได้ในระยะยาว

กสศ

สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (วสศ.)

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)
เลขที่ 388 อาคาร เอส.พี. ชั้น 13 ถนนพหลโยธิน
แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
www.eef.or.th EEF THAILAND

